Zaštita kulturne baštine grada Splita

Vlahović, Irma-Maria

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department for Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:227:105789

Rights / Prava: Attribution-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Bez prerada 4.0 međunarodna

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

SVEUČILIŠTE U SPLITU

SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI

Repository / Repozitorij:

Repository of University Department for Forensic Sciences

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI

FORENZIKA I NACIONALNE SIGURNOSTI

DIPLOMSKI RAD

ZAŠTITA KULTURNE BAŠTINE GRADA SPLITA

IRMA-MARIA VLAHOVIĆ

Split, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI

FORENZIKA I NACIONALNE SIGURNOSTI

DIPLOMSKI RAD

ZAŠTITA KULTURNE BAŠTINE GRADA SPLITA

MENTOR: prof.dr.sc. JOSIP KASUM

KOMENTOR: MARKO PILIĆ, mag. forens.

IRMA-MARIA VLAHOVIĆ

MATIČNI BROJ STUDENTA: 399/2017

Split, rujan 2020.

Rad je izrađen u sklopu kolegija „Korporativna sigurnost“ uz pomoć prof. dr.sc. Josipa Kasuma u ulozi mentora i.mag.forens. Marka Pilića u ulozi komentora, u razdoblju od travnja 2020. godine do srpnja 2020. godine.

Datum predaje diplomskog rada: 15. rujan 2020.

Datum prihvaćanja diplomskog rada: 22. rujan 2020.

Datum obrane diplomskog rada: 28. rujan 2020.

Povjerenstvo:

1. doc. dr. sc. Ana Jeličić

2. doc. dr. sc. Marko Perkušić

3. prof. dr. sc. Josip Kasum

Sadržaj

1. Uvod ... 1

2. Kulturna baština ... 2

2.1. Materijalna kulturna baština ... 3

2.1.1. Nepokretna materijalna kulturna baština ... 3

2.1.2. Pokretna materijalna kulturna baština ... 4

2.2. Nematerijalna kulturna baština ... 4

2.3. Kulturna baština Republike Hrvatske ... 5

3. Kulturna baština grada Splita ... 8

3.1. Materijalna baština grada Splita ... 8

3.1.1. Arheološki lokaliteti: Peristil, podrumi Dioklecijanove palače, Vestibul, antički Split, ranokršćanski Split, Srebrena vrata, Željezna vrata, Zlatna vrata, itd. ... 8

3.1.2. Tvrđave, utvrde i gradine: Tvrđava Gripe, Mletačka kula, Srednjovjekovni obrambeni bedemi ... 8

3.1.3. Muzeji, galerije, izložbeni prostori: Muzej grada Splita, Arheološki muzej, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Etnografski muzej, Pomorski muzej, Prirodoslovni muzej, Galerija Ivana Meštrovića, Galerija Emanuela Vidovića, Galerija umjetnina, Riznica splitske katedrale ... 8

3.1.4. Trgovi: Voćni trg, Peristil, Pjaca, Prokurative ... 9

3.1.5. Palače, ljetnikovci: Mala Papalićeva palača, Velika Papalićeva palača, Palača Milesi, Palača Cindro, Palača Skočibuščić na Peristilu, Palača Pavlović na Pjaci ... 9

3.1.6. Sakralne građevine: Katedrala sv. Duje, Crkva sv. Roka, Crkva sv. Filipa Nerija, Crkva sv. Trojice, Crkva sv.Nikole na Marjanu, Gospa od Zvonika, Crkva Gospe od Pojasa na Peristilu, Crkva i samostan sv. Frane, Crkva i samostan sv. Ante ... 9

3.1.7. Kazališta: HNK Split, Gradsko kazalište mladih, Gradsko kazalište lutaka ... 9

3.1.8. Pluvijal s kukuljicom iz samostana sv. Katarine ... 9

3.1.9. Knjižnica Kapucinskog samostana Gospe od Pojišana ... 9

3.1.10. Oltar sv. Križa i raspelo iz crkve sv. Dominika ... 10

3.2. Najistaknutiji primjeri splitske materijalne baštine ... 10

3.2.1. Dioklecijanova palača 10
3.2.2. Podrumi Dioklecijanove palače 11
3.2.3. Vestibul 12
3.2.4. Peristil 12
3.2.5. Palača obitelji Papalić (Muzej grada Splita) 13
3.2.6. Sfinge 13
3.2.7. Prokurative 14
3.3. Nematerijalna baština grada Splita 15
3.3.1. Suvremena kulturna produkcija: Pučko otvoreno učilište, Gradsko kazalište lutaka, Splitsko narodno kazalište, Multimedijalni kulturni centar, Hrvatska udruga likovnih umjetnosti 15
3.3.2. Manifestacije: Noć Dioklecijana, San sustipanske noći, Marulićevi dani, Splitsko ljeto, Filmski festival 15
3.4. Najistaknutiji primjeri splitske nematerijalne baštine 15
3.4.1. Marulićevi dani 15
3.4.2. Splitsko ljeto 15
3.4.3. Blagdan sv. Dujma 16
3.4.4. Splitski festival 16
4. Pravni okviri zaštite kulturne baštine 17
5. Primjeri zaštite i očuvanja kulturne baštine grada Splita 22
5.1. Kulturni inspektori u Muzeju grada Splita 22
5.2. Bez garaže u jezgri Splita 22
5.3. Oštećeni slojevi Dioklecijanove palače 23
5.4. Devastacija ploča u Bosanskoj ulici 23
5.5. Devastacija Marulićeve ulice 25
5.6. Inspektori zaustavili gradnju hotela 25
5.7. Bedem Contarini 26

6. Istraživanje o upoznatosti stanovništva Republike Hrvatske o zaštiti kulturne baštine i baštine grada Splita 28

6.1. Interpretacija ankete 29

6.2. Grafički prikaz rezultata anketnog upitnika 29

7. Zaključak 37

8. Literatura 39

9. Sažetak 42

10. Abstract 43

11. Životopis 44

12. Izjava o akademskoj čestitosti 45

1. Uvod

Zaštita kulturnog dobra je zakonodavna grana koja pomoću zakona i propisa, na državnoj i međunarodnoj razini zaštićuje baštinu od mogućih devastacija. Brojna dobra Hrvatske upisana su u Registar kulturnih dobara koja štiti Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara iz 1999. godine. Kako bi se razvila sama svijest o terminologiji kulturne baštine potrebno ju je upoznati. Od najranijih vremena kultura se prenosi generacijama, a zadatak mladih je prepoznati kulturno nasljeđe, njegovati ga i očuvati za buduće naraštaje. Hrvatska je kroz povijest zabilježila brojne narode koji su svojom materijalnom i nematerijalnom ostavštinom obogatili zemlju. Nakon dugotrajne povijesne vrijednosti koju ostavština danas predstavlja, pojedine su imenovane u kulturnu baštinu. Baština pomaže čovjeku da otkrije povijesne događaje i identitet naroda. Kako bi se što kvalitetnije zaštitila kulturna baština pokrenute su organizacije i otvorene su stručne ustanove čiji je cilj zaštita i očuvanje. UNESCO-ova lista svjetske kulturne baštine svrstava 25 materijalnih i nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske, a Dioklecijanova palača u Splitu je jedna od njih.

Ovaj rad temelji se na materijalnoj i nematerijalnoj kulturnoj baštini grada Splita te opisuje najistaknutije primjere koji se nalaze u staroj gradskoj jezgri. Na koji način se baština mora zaštiti, kakve su sankcije za nepoštivanje navedenog, definirano je u Zakonu RH. Zaštita baštine podrazumijeva multidisciplinarni pristup. Spoj teorije i prakse prikazan je u radu kroz primjere (bedem Contarini, devastacija kamenih ploča u staroj gradskoj jezgri i sl.). U sklopu rada provedeno je istraživanje pomoću anketnog upitnika koji je za cilj imao ispitati upoznatost stanovništva Republike Hrvatske o kulturnoj baštini. Anketni upitnik ispunilo je 500 ispitanika, a njihovi su odgovori anonimni te pružaju uvid u sam cilj istraživanja. Prilikom pisanja rada korišteni su dostupni podaci iz literature te podaci s interneta.

2. Kulturna baština

Pojam kulturne baštine je rezultat povijesnih događaja koji su započeli s Francuskom revolucijom. U to vrijeme baština je bila nasljedno dobro koje su roditelji prenosili na svoju djecu, a nakon Francuske revolucije pojam baštine je poprimio novu dimenziju. Stečeno znanje i vještine obitelji su prenosili i na svoj narod, čime kulturna baština postaje zajedničko dobro naroda. Samim time baština postaje jedan od bitnih elemenata u stvaranju nacionalnog identiteta. Kasnije se formirala ideja da kulturna baština može pripadati i društvenoj skupini uz uvjet da se prenosi mlađim i budućim generacijama s koljena na koljeno. U kratkom vodiču za upravljanjem kulturnim dobrima „Kultura u izlogu“, autorica Jelinčić smatra da "Baština postaje nacionalno dobro, a snaga koju posjeduje kao nositelj identiteta određene društvene zajednice s jedne strane predstavlja prošlost te iste zajednice, a s druge ima implikacije i na njezinu sadašnjost, odnosno budućnost (1)."

Svaki teritorij na svijetu posjeduje baštinu koja predstavlja temelj zajednice kao čvrste veze s prošlošću (2). Pojam baštine je preopćenit te se zbog toga mogu pronaći mnogobrojne definicije koje ga opisuju. Ako je riječ o pojmu kulturne baštine tu nailazimo na dvostruk problem jer su oba pojma „kultura“ i „baština“ preopćeniti i sveobuhvatni. Hrvatski povjesničar umjetnosti Tomislav Marasović navodi da kultura „obuhvaća ukupnost tvorbi ili pojava u materijalnom i duhovnom životu svakoga naroda i čovječanstva u cjelini“, dok za baštinu smatra da je „nasljeđe koje preci ostavljaju potomcima“ (3). Spojivši definicije „kultura“ i „baština“ u pojam kulturne baštine, Marasović smatra da su to „dostignuća što su nam preci ostavili u jeziku i književnosti, graditeljstvu i likovnim umjetnostima, uključujući narodnu umjetnost, u glazbi, kazalištu, filmu, znanosti i u drugim područjima koja zajedno čine ukupnost kulture“ (3).

Baština obuhvaća materijalna (pokretna, nepokretna) i nematerijalna kulturna dobra koja zahtijevaju brigu i očuvanje. Materijalna kulturna baština se dijeli na nepokretnu i pokretnu baštinu, dok nematerijalnu kulturnu baštinu čine plesovi, vještine, običaji, vjerski rituali i sl. (4). Što se navodi kulturnom baštinom, uvelike ovisi o društvu, kulturnoj svijesti te suvremenim umjetničkim tendencijama.

Slika 1 Zaštitni znak kulturnog dobra. Izvor: https://www.icrc.org/en/document/cultural-property-protected-during-warfare, pristupljeno dana: 02.07.2020.

2.1. Materijalna kulturna baština

U Veneciji, 1964. godine, usvojen je prvi dokument Međunarodna povelja o zaštiti i restauraciji spomenika i lokaliteta u kojem se definira pojam baštine. U povelji se navodi da je bitno prepoznati kulturnu baštinu zbog očuvanja budućim generacijama. 1972. godine nastaje dokument Konvencija za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine (dalje u tekstu Konvencija) u kojoj je istaknuto da se kulturna baština odnosi na spomenike, lokalitete i skupine zgrada koje imaju arheološku, povijesnu, znanstvenu, antropološku ili etnološku vrijednost. Kulturna baština se definira pomoću tri glavne komponente Konvencije: (5)

1. Spomenici: arhitektonska djela, kiparska i slikarska umjetnička djela, crteži, pećine,
2. Skupine građevina: povezane ili samostojeće građevine koje zbog vlastite arhitekture sadrže izuzetnu povijesnu ili umjetničku vrijednost,
3. Lokaliteti: kombinirana djela čovjeka i prirode ili djela čovjeka koja sadrže izuzetnu povijesnu ili umjetničku vrijednost.

Pretežito materijalna kulturna baština obuhvaća povijesne građevine i spomenike koje je ljudska ruka stvorila vlastitim naporom. Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od arheološkog, umjetničkog, antropološkog i povijesnog značenja. Arheološka nalazišta i krajolici svjedoče o ljudskoj prisutnosti u prirodi.

2.1.1. Nepokretna materijalna kulturna baština

Nepokretnu kulturnu baštinu čine kulturno-povijesne cjeline i pojedinačne građevine. Tu ubrajamo: (6)

1. Naselje, grad, selo,
2. Elemente povijesne opreme naselja,

3. Mjesto, spomenik i obilježje u vezi s povijesnim događajem i osobom,
4. Područje i mjesto s toponimskim i etnološkim sadržajima,
5. Građevine, te građevine s okolišem,
6. Arheološku zonu, arheološko nalazište,podvodno nalazište,
7. Krajolik ili njegov dio koji svjedoči o prisutnosti čovjeka,
8. Parkovi, vrtovi, perivoji.

2.1.2. Pokretna materijalna kulturna baština

Pokretna materijalna baština obuhvaća predmete koji su nastali pomoću ljudskih vještina, a imaju simboličnu vrijednost. Ovaj oblik nasljeđa može se premještati u odnosu gdje je nastao, te su većinom predmeti smješteni na konkretnim fizičkim lokacijama (muzeji, galerije i sl.). Pokretno dobro ima određene prostorne utjecaje, točnije može se premještati unutar lokacije (7). Pokretna kulturna dobra su: (8)

1. Kazališni rekviziti, kostimi i sl.,
2. Dokumentacija kulturnih dobara,
3. Filmovi,
4. Etnografski predmeti,
5. Arheološki nalazi,
6. Crkveni predmeti i inventar,
7. Stare knjige, vrijednosni papiri, poštanske marke,
8. Stari novac,
9. Arhivska građa (zapisi, pisma, rukopisi, dokumenti),
10. Zbirka predmeta u knjižnicama, galerijama, muzejima te drugim ustanovama.

2.2. Nematerijalna kulturna baština

Ova vrsta kulturne baštine ponajviše obuhvaća jezik i tradiciju naroda koji se prenosi s koljena na koljeno. U nematerijalne segmente spadaju i rituali koji se održavaju od davne prošlosti pa do dana današnjeg, znanja i vještine koje određene zajednice prenose na mlade generacije. Zajednica svakim novim naraštajem njeguje i stvara baštinu, te time dobiva osjećaj identiteta. Svaki pojedini narod ima svoje tradicijsko obilježje po kojem se razlikuje od drugih naroda te ih to čini zajednicom, bilo da je riječ o glazbi, plesu, vještini, ritual i sl. (9). Nematerijalnu kulturnu baštinu možemo pronaći i pod pojmom živuće kulturne baštine. Ona se manifestira u sljedećim navedenim domenama: (10)

1. Scenska umjetnost,

2. Rituali i svečanosti,
3. Usmena tradicija i jezik,
4. Znanja o prirodi i svemiru.

Prenošenjem sa starijih generacija na mlađe, zajednica stvara nematerijalnu kulturnu baštinu koja se stapa s okolinom u kojoj žive. Ona je dio identiteta naroda i osigurava kontinuitet življenja (7).

2.3. Kulturna baština Republike Hrvatske

Hrvatski narod 13. stoljeća obitava na teritoriju države, te je kroz povijest stvarao mnogobrojne znamenitosti i spomenike (11). Hrvati su stvorili baštinu i jedinstvene običaje koji predstavljaju identitet jednog naroda. S obzirom na to da je Hrvatska bila pod vlašću brojnih vladara, izmiješali su se različiti umjetnički stilovi u izgradnji objekata koje danas uvrštavamo u kulturnu baštinu. Od 7. stoljeća Hrvati su stvorili određen teritorij države koja ima specifične tradicije u načinu života i graditeljstvu. Suživot s mnogim drugim narodima obogatio je hrvatski narod i osigurao današnji identitet Hrvata (12).

U Hrvatskoj postoji ukupno 25 dobra koja su zaštićena od strane UNESCO-a (eng: *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*; hrv: Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu). Petnaest kulturnih dobara spada u nematerijalnu kulturnu baštinu, a to su: (13)

1. Čipkarstvo,
2. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja,
3. Festa sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovnika,
4. Godišnji proljetni ophod kraljice ili ljelje iz Gorjana,
5. Godišnji pokladni ophod zvončari s područja Kastavštine,
6. Procesija *Za Križen* na otoku Hvaru,
7. Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja,
8. Sinjska alka, Viteški turnir u Sinju,
9. Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske,
10. Bećarac, vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema,
11. Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore,
12. Klapsko pjevanje,
13. Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa,
14. Međimurska popevka,

15. Umijeće suhozidne gradnje.

Slika 2 Hrvatska nematerijalna kulturna baština. Izvor: https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=21771, pristupljeno dana: 02.07.2020.

Materijalna kulturna baština broji deset dobara, a to su: (14)

1. Dioklecijanova palača u Splitu,
2. Eufrazijeva bazilika u Poreču,
3. Plitvička jezera,
4. Trogir-povijesna jezgra grada,
5. Dubrovnik-Stari grad
6. Katedrala sv.Jakova u Šibeniku,
7. Hvar-Starigradsko polje
8. Stećci-srednjovjekovni nadgrobni spomenici,
9. Mletački sustav obrambenih utvrda iz 16. i 17. stoljeća (Utvrda sv.Nikole, obrambene zidine grada Zadra),
10. Iskonske i drevne bukove šume Karpata i drugih regija Europe (Nacionalni park Paklenica, Hajdučki i Rožanski kukovi, Nacionalni park Sjeverni Velebit).

Slika 3 Materijalna kulturna baština Republike Hrvatske pod zaštitom UNESCO-a. Izvor: https://www.camping-simuni.hr/it/blog/unesco-ve-svjetske-bastine-u-hrvatskoj/, pristupljeno dana: 03.07.2020.

Osim Popisa svjetske baštine, u Republici Hrvatskoj se propisuje i Registar kulturnih dobara koji vodi Ministarstvo kulture, a sastoji se od Liste preventivno zaštićenih dobara, Liste zaštićenih dobara i Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja (15).

3. Kulturna baština grada Splita

Split je najveći dalmatinski grad, po veličini drugi grad u Republici Hrvatskoj. Starovjekovna Dioklecijanova palača čini gradsko središte, a od 1979. godine uvrštena je na Popis svjetske baštine pod zaštitom UNESCO-a. Prema UNESCO-ovim kriterijima. Dioklecijanova palača je ljudsko remek-djelo i jedinstveni primjer gradnje kroz koje se prožimaju etape ljudske povijesti (16).

Grad Split bilježi mnoge kulturne resurse, te je tome pogodovao povoljan geografski smještaj koji ga je lako umrežio s drugim značajnim kulturnim spomenicima. Nakon Zagreba, Split sadrži najobuhvatniju mrežu kulturnih ustanova. Osim ustanova, u Splitu postoje brojne udruge u kulturi koje predstavljaju snagu za organiziranje kulturnih događaja i privlačenje financija (17). U nastavku rada nešto ću više reći o materijalnoj i nematerijalnoj kulturnoj baštini grada Splita, točnije navesti ću kulturne resurse grada.

3.1. Materijalna baština grada Splita

3.1.1. Arheološki lokaliteti: Peristil, podrumi Dioklecijanove palače, Vestibul, antički Split, ranokršćanski Split, Srebrena vrata, Željezna vrata, Zlatna vrata, itd.

Najznačajniji arheološki lokalitet je Dioklecijanova palača kao jedna od najbolje sačuvanih rimskih spomenika. Svi navedeni lokaliteti nalaze se u sklopu palače, a podrumi palače predstavljaju jedan od najbolje sačuvanih antičkih kompleksa ove vrste u svijetu. Kroz Zlatna vrata, 01. 06. 305. godine, car Dioklecijan je kročio u palaču (18).

3.1.2. Tvrđave, utvrde i gradine: Tvrđava Gripe, Mletačka kula, Srednjovjekovni obrambeni bedemi

Tvrđava Gripe izgrađena je u 17. stoljeću za obranu Splita od Turaka. Danas je u njoj smješten Hrvatski pomorski muzej i Državni arhiv. Zbog kamena i dobre gradnje velik dio tih građevina je očuvan do danas (19).

3.1.3. Muzeji, galerije, izložbeni prostori: Muzej grada Splita, Arheološki muzej, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Etnografski muzej, Pomorski muzej, Prirodoslovni muzej, Galerija Ivana Meštrovića, Galerija Emanuela Vidovića, Galerija umjetnina, Riznica splitske katedrale

Muzeji su izuzetno vrijedni prostori za očuvanje kulturne baštine, te se u njima može steći uvid u kulturni, povijesni i umjetnički razvoj ljudskog djelovanja. Gotičko-renesansna palača splitske plemićke obitelji Papalić sanirana je u Muzej grada Splita. 1992. godine prvi put u svojoj povijesti muzej se otvara javnosti sa svojim stalnim postavom (20). Arheološki muzej u

Splitu osnovan je 1820. godine kao najstarija muzejska ustanova u Hrvatskoj (21). Pomorski muzej osnovan je 1925. godine, te se u njemu istražuje, prikuplja, čuva i prezentira pomorska baština hrvatske obale Jadrana (22). Prirodoslovni muzej osnovan je 1924. godine te sadrži vrijedne prirodoslovne zbirke (geološko-paleontološka, entomološka, zbirka morskih kralježnjaka i beskralježnjaka) (23).

3.1.4. Trgovi: Voćni trg, Peristil, Pjaca, Prokurative

3.1.5. Palače, ljetnikovci: Mala Papalićeva palača, Velika Papalićeva palača, Palača Milesi, Palača Cindro, Palača Skočibuščić na Peristilu, Palača Pavlović na Pjaci

Od 15. stoljeća počinju se graditi ljetnikovci izvan naselja koji su značajni po svojim stilskim i konstrukcijskim obilježjima (19).

3.1.6. Sakralne građevine: Katedrala sv. Duje, Crkva sv. Roka, Crkva sv. Filipa Nerija, Crkva sv. Trojice, Crkva sv.Nikole na Marjanu, Gospa od Zvonika, Crkva Gospe od Pojasa na Peristilu, Crkva i samostan sv. Frane, Crkva i samostan sv. Ante

Katedrala sv. Duje danas je liturgijsko mjesto za koji se veže procesija na dan splitskog zaštitnika Svetog Dujma. Među europskim katedralama, splitska ima najstariju građevinu-mauzolej cara Dioklecijana. Mauzolej sredinom 7. stoljeća postaje katedralom u kojoj su postavljeni oltari s relikvijama Svetog Dujma i Svetog Staša (24).

3.1.7. Kazališta: HNK Split, Gradsko kazalište mladih, Gradsko kazalište lutaka

Hrvatsko narodno kazalište je najznačajnije od prethodno tri navedena. Utemeljeno je 1893. godine i nalazi se u centru grada.

3.1.8. Pluvijal s kukuljicom iz samostana sv. Katarine

U antičkom vremenu postojala je crkva posvećena mučenici Sv. Katarini. 1245. godine dominikanci su izgradili svoj samostan. Zbog opasnosti od Turaka, venecijanske vlasti su srušile samostan do temelja. U 17. stoljeću staru crkvu je zamijenila barokna, a oko samostana se oko 1870. godine razvija Pazar-splitska tržnica (25).

3.1.9. Knjižnica Kapucinskog samostana Gospe od Pojišana

Još od 7. stoljeća splitska katedrala nosi titular Uznesenja Marijina, a taj je naziv preuzela i crkva na Pojišanu. Pred njom je 1797. godine skinuta zastava Venecijanske republike, pred njom je 1715. godine proslavljen prestanak turske okupacije Sinja, pred njom je 1904. godine biskup s građanima posvetio Split. Pomorci su posebno štovali crkvu te su je pozdravljali počasnim topovima pri uplovljavanju u luku (26).

3.1.10. Oltar sv. Križa i raspelo iz crkve sv. Dominika

U staroj crkvi nalazilo se nekoliko baroknih oltara koji su po odobrenju konzervatora premješteni u crkvene lađe naknadno izvedene, o čemu svjedoči spis arhiva Konzervatorskog ureda za Dalmaciju. Veliko drveno raspelo je danas smješteno kod renesansnog oltara u crkvenoj lađi (25).

3.2. Najistaknutiji primjeri splitske materijalne baštine

3.2.1. Dioklecijanova palača

Gaius Valerius Aurelius Diocletianus počeo je 295. godine graditi palača u uvali na dalmatinskoj obali. Umirovljeni vladar je 305. godine napustio Nikomediju i smjestio se u palaču. Nakon njegove smrti, palača se počela širiti u grad (7. stoljeće) kada su stanovnici Salone pobjegli u nju pod naletom Slavena i Avara (27). Ne zna se po čijoj je ideji palača izgrađena i tko su bili graditelji, no pronađena su uklesana grčka imena Filotas i Zotikos pa se pretpostavlja da je Dioklecijan doveo sa sobom graditelje iz istočnog dijela carstva. Smatra se također da je veliki dio lokalnog stanovništva sudjelovao u gradnji. Materijal za gradnju se dobavljao obližnjih mjesta- bijeli vapnenac s Brača i ponešto iz Segeta, sedra su se vadila iz korita obližnjih rijeka, opeka se izrađivala u salonitanskim radionicama. Građevina nije imala uzor u graditeljstvu, već je proizašla iz osnovne funkcije i prilagodbe položaju (28).

Svojim oblikom palača nalikuje na vojni logor-kastrum. Vanjski zidovi su gotovo pravokutnog oblika (175-181m x 216 m), a na uglovima palače kule slijede vojnu arhitekturu. Palača je bila na velikoj udaljenosti od velikih gradova, stoga je bila okružena bedemima. Sama unutrašnjost palače podsjeća na vojni logor-cardo i decumanus, glavne okomite ulice koje odgovaraju glavnim logorskim ulicama via praetoria i via principalis. Postojala su četiri ulaza u palaču: tri s kopna i jedan s morske strane. Palača je bila podijeljena na dvije cjeline različitih namjena. Sjeverni dio činile su zgrade za poslugu, vojsku, skladišta i sl., dok je u južnom raskošnijem dijelu nalazili su se objekti namijenjeni carskoj obitelji. Ni fasade nisu bile jednake. Južna fasada okrenuta prema moru je najreprezentativnija. Na donjem dijelu fasade nalazili su se manji otvori i Mjedena vrata (porta Aenea). Taj dio fasade je u vrijeme Dioklecijana zapljuskivalo more. Istočna i zapadna fasada su bez ukrasa i međusobno slične, a vrata na njima se zovu Srebrena vrata (porta argentea) i Željezna vrata (porta Ferrea). Glavni ulaz sjeverne fasade bila su dvostruka vrata s arhitravom- Zlatna vrata (porta aurea), na kojem je ležao luk s nišama unutar kojih su se nalazili kipovi. Ulica cardo vodila je na peristil, otvoren prostor ispred carevog stana, na lijevoj strani se nalazio carev mauzolej (danas katedrala sv. Dujma), s desne strane peristila nalazila su se tri hrama- Jupiterov, Kibelinim i Venerin (29).

Slika 4 3D animacija Dioklecijanove palače. Izvor: https://www.mozaweb.com/hr/Extra-3D_animacije-Dioklecijanova_palaca_Split_Hrvatska-278569, pristupljeno dana: 06.07.2020.

3.2.2. Podrumi Dioklecijanove palače

U južnom dijelu palače nalaze se podrumi koji pokazuju izvorni oblik i raspored objekata Dioklecijanova stana. Prizemne dvorane imale su ulogu izravnanja južnog dijela sa sjevernim višim dijelom terena, kao i ulogu podupirača konstrukcije. Sredinom 6. stoljeća podrumi su poslužili kao privremena utočišta, a sredinom 6- stoljeća kao trajne podzemne nastambe izbjeglog siromašnog stanovništva iz Salone. Zapadne dvorane Podruma su otvorene za javnost 1959. godine, dok su istočne dvorane otvorene tek 1996. godine nakon završetka opsežnih restauratorskih-konzervatorskih radova (30).

Slika 5 Podrumi Dioklecijanove palače. Izvor: https://www.mgst.net/dioklecijanovi-podrumi/, pristupljeno dana: 06.07.2020.

3.2.3. Vestibul

Vestibul je staro carsko predvorje koje je oduvijek fasciniralo s kipovima u polukružnoj niši i velikoj kupoli sa svjetlucavim mozaikom u bojama. Marko Marulić je u svojim rukopisima iz 16. stoljeća svjedočio upravo o Vestibulu. U tom prostoru se prije stanovalo te se uzgajala perad. Na jednom kraju trga u nekadašnjoj crkvi sv. Andrije uređen je danas Etnografski muzej. Carske odaje nisu sačuvane, ali se uz pomoć podruma može lako predočiti gdje su se nalazile kuhinja, terme, blagovaonica i sl. (31).

Slika 6 Unutrašnjost Vestibula. Izvor: http://lauras.pgsri.hr/samostalni_radovi/dioklecijanova/trgovi.html, pristupljeno dana: 07.07.2020.

3.2.4. Peristil

Peristil je središnji trg Palače smješten u dijelu s nekoliko izgrađenih hramova namijenjenih caru Dioklecijanu. Car se pojavljivao pod arhitravnim lukom središnjeg dijela protirona gdje su mu podanici klečali i ljubili grimizni plašt. Gradnjom novog gradskog trga s vijećnicom-Pjaca, Peristil postaje vjersko središte (32).

Slika 7 Peristil. Izvor: http://hu-benedikt.hr/?p=122656, pristupljeno dana: 07.07.2020.

3.2.5. Palača obitelji Papalić (Muzej grada Splita)

Unutar palače nalazi se velika Papalićeva palača, danas poznatija kao Muzej grada Splita koja čuva materijalno nasljeđe prošlosti grada. Izgrađena je tijekom 15. i 16. stoljeća u duhu gotike i renesanse, a uz njenu izgradnju veže se ime Jurja Dalmatinca. Obitelj Papalić zajedno s Markom Marulićem prevodila je splitski humanistički klub, te se u palači započelo sa skupljanjem spomeničke baštine u Splitu (30).

Slika 8 Muzej grada Splita. Izvor: http://apartments-zizic.com/hr/muzeji-u-splitu/, pristupljeno dana: 08.07.2020.

3.2.6. Sfinge

Pretpostavlja se da su sfinge u Dioklecijanovoj palači bile čuvarice posljednjeg počivališta Cara. Po uzoru na egipatske faraone, Car je sebi pripisivao božansku moć i porijeklo. Ta bića iz egipatske mitologije, smatrana su čuvarima svetih mjesta te su često smještene na ulazim u hramove i grobnice. Sfinge dolaze u više formi, a bilježe se kombinacije lavljeg tijela s glavama čovjeka, ovna ili sokola. Najpoznatije su one s ljudskom glavom, tj. androsfinge koje nalazimo i u Splitu. Najbolje očuvana sfinga u Splitu nalazi se na Peristilu. Stara je 3500. godina, izrađena od crnog granita, a potječe iz doba faraona Tutmozisa III. Ono što je zanimljivo kod ove sfinge je što udovi ne završavaju lavljim pandžama već ljudskim rukama u kojima se nalazi žrtvena vaza. Čak je 11 sfingi do sada pronađeno u Palači i oko nje, a moguće je da ih je bilo posvuda (33).

Slika 9 Sfinga na Peristilu. Izvor: https://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/ostalo/prilozi-graana/29868-f-baras-drevnost-splitskog-peristila-i-njegova-sfinga.html, pristupljeno dana: 08.07.2020.

3.2.7. Prokurative

Trg Republike, poznatiji pod nazivom Prokurative, je veliki trg smješten zapadno od Rive. Izgledom podsjeća na venecijanski Trg sv. Marka. Tri strane okružuju neorenesansne zgrade s lukovima, a otvoren je s južne strane pružajući pogled prema luci i Rivi. Gradnja Prokurativa daje duh talijanske tradicije gradu. Sastavni dio Prokurativa je i plato južno od njih, na kojem je stajala neoklasična fontana do 1947. godine koju su uništile komunističke vlasti (34).

Slika 10 Prokurative. Izvor: http://visiting-split.com/things-to-do-in-split/prokurative/, pristupljeno dana: 09.07.2020.

3.3. Nematerijalna baština grada Splita

3.3.1. Suvremena kulturna produkcija: Pučko otvoreno učilište, Gradsko kazalište lutaka, Splitsko narodno kazalište, Multimedijalni kulturni centar, Hrvatska udruga likovnih umjetnosti

Splitsko narodno kazalište bavi se organizacijom Splitskog ljeta i djelomično Marulićevih dana, Multimedijalni kulturni centar realizira projekte suvremenih umjetničkih izraza u području umjetnosti, filma, videa, arhitekture i dizajna, a suorganizator je Međunarodnog festivala novog filma. Hrvatska udruga likovnih umjetnika brine se o likovnom stvaralaštvu te broji 370 članova. U izložbenim prostorima Podruma palače i Salona Galić organizira godišnje manifestacije-Art ljetom, Biennale suvremen hrvatske grafike i sl. (19).

3.3.2. Manifestacije: Noć Dioklecijana, San sustipanske noći, Marulićevi dani, Splitsko ljeto, Filmski festival

U Splitu je postala tradicionalna Noć Dioklecijana kao manifestacija koja uprizoruje povijesne tematike vezane za grad Split, te Fešta sv. Duje kao vjerska manifestacija koja je primijenjena uglavnom lokalnom stanovništvu (19).

3.4. Najistaknutiji primjeri splitske nematerijalne baštine

3.4.1. Marulićevi dani

Manifestacija je utemeljena u travnju 1991. godine, na 490. obljetnicu nastanka epa Judita (prvo hrvatsko djelo na hrvatskom jeziku). Marulićevi dani se održavaju posljednjeg tjedna u travnju svake godine, a sastoji se od znanstvenog i kazališnog djela. Kazališni dio organizira HNK Split, te je natjecateljskog karaktera. Znanstveni i književnički dio manifestacije posvećen je djelu Marka Marulića, te se odvija u organizaciji Marulianum-Književni krug Split (30).

3.4.2. Splitsko ljeto

Ova glazbeno-scenska manifestacija obuhvaća dramski, plesni, operni i koncertni program. Uz Dubrovačke ljetne igre, najveći je i najreprezentativniji nacionalni kazališni festival. Utemeljeno je 1954. godine, a otvoreno je operom Ero s onog svijeta, autora Jakova Gotovca. Festival se održava od sredine srpnja do sredine kolovoza na splitskim kulturno-povijesnim pozornicama kao što su Podrumi Dioklecijanove palače, Dioklecijanova palača, Peristil, katedrala sv. Duje, Prokurative, splitski trgovi, predvorje Galerije Meštrović i sl. S vremenom je značajna mjesta zauzimaju likovne priredbe, slikarske i kiparske fotografske izložbe, predstavljanje knjiga, itd. (30).

3.4.3. Blagdan sv. Dujma

Lik sv. Duje prikazan je na reljefu nad ulazu u zvonik i na korskim klupama koje se nalaze u splitskoj katedrali. Također, lik mu se nalazi na srednjovjekovnom splitskom novcu i kaptolski pečatnjacima. Statut iz 1312. godine nalaže slavljenje blagdana sv. Dujma. U vrijeme fešte u Splitu su se izvodili raskošni crkveni obredi, procesije, predstave, natjecanja, igrala se tombola (35).

3.4.4. Splitski festival

Splitski festival održava se preko 50 godina svakog ljeta u Splitu na Prokurativama, te kao takav jedan je od najpopularnijih festivala zabavne glazbe u Republici Hrvatskoj. 1960. godine održan je prvi Splitski festival (36).

4. Pravni okviri zaštite kulturne baštine

Zastupnički dom Hrvatskog državnog sabora donio je 18. lipnja 1999. godine odluku o proglašenju Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (dalje u tekstu: Zakon), na temelju članka 89. Ustava Republike Hrvatske (37). 04. lipnja 2020. godine na snazi je pročišćeni tekst Zakona, po kojemu ću navesti ono što je bitno za sami rad. Zakonom su uređene sve vrste kulturnih dobara, uspostavljena zaštita nad kulturnim dobrom, obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju, obavljanje upravnih i inspekcijskih poslova, kao i druga pitanja povezana sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara. Kulturna dobra upisuju se u Registar, javnu knjigu koju vodi Ministarstvo kulture (38).

Prema Zakonu, istraživanje kulturnih dobara mogu obavljati pravne i fizičke osobe čiji je rad odobren od strane nadležnih institucija. Nadležno tijelo ima pravo prekinuti svaku radnju nad kulturnim dobrom i u njegovoj neposrednoj blizini, ako bi na takav način uspjeli odrediti mjere njegove zaštite. Ako se tijekom izvođenja građevinskih ili drugih radova naiđe na arheološko nalazište ili nalaze, osoba koja izvodi radove zakonski je dužna obavijestiti nadležne institucije i obustaviti daljnje radove. Nadležno tijelo je dužno u roku tri dana donijeti rješenje u kojima određuje mjere osiguranja i zaštite nalazišta ili nalaza. Ako se vrše arheološka istraživanja i iskapanja bez odobrenja, nadležno tijelo će obustaviti radove, a protiv izvođača radova podnijeti zahtjev za pokretanje kaznenog postupka (38).

Ako se poduzimaju radnje na nepokretnom kulturnom dobru i unutar granica kulturnog dobra za koje se prema propisu izdaje građevinska dozvola, potrebno je prethodno zatražiti od nadležnog tijela posebne uvjete zaštite kulturnog dobra. Posebni uvjeti odbit će se ako su predložene radnje izvođenja radova suprotne stavkama Zakona. Potrebno je uskladiti glavni projekt s posebnim uvjetima zaštite kulturnih dobara određenim lokacijskom dozvolom. U protivnom se zahtjev za izdavanje potvrde odbija rješenjem. Ako izvođač radova poduzme radnje na kulturnom dobru koje se protive prethodno odobrenoj građevinskoj dozvoli, nadležno tijelo dužno je izvijestiti hitno građevinsku inspekciju radi daljnjeg postupanja. Ako investitor ne obustavi započete radnje na kulturnom dobru, nadležno tijelo mora o tome obavijestiti nadležnu policijsku upravu koja će djelovati radi sprječavanja daljnje štete sve do izlaska građevinske inspekcije na teren (38).

Dokumentacija kulturnih dobara izrađuje se radi njihove zaštite i očuvanja, te se tako ujedno može i pratiti stanje kulturnog dobra. Ministar kulturne propisuje dokumentacijske standarde, te uvjete i postupak za njeno korištenje (38).

Zakonom su ugrožena kulturna dobra zaštićena. Sukladno članku 71. Zakona, ugrožena dobra su ona koja su upisana na Listu svjetske baštine ili na Listu ugrožene svjetske baštine, Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva i Listu nematerijalne kulturne baštine. Kao takva potrebna im je hitna zaštita utvrđena odlukom Ministra kulture na prijedlog Hrvatskog vijeća za kulturna dobra. Odbor imenuje sam Ministar kulture, a njihov zadatak je pratiti i provoditi mjere zaštite i očuvanja određene Zakonom (38).

Zaštita kulturnih dobara u izvanrednim okolnostima navodi da su za vrijeme mira nadležne ustanove i nadležna tijela dužne surađivati i osigurati: (38)

1. Uvjete radi zaštite i čuvanja kulturnih dobara za slučaj izvanrednih okolnosti (oružani sukob, potres, poplava, požar, ekološki incident i katastrofa ili druge izvanredne okolnosti),
2. Mjere za sprječavanje krađe, pljačke, protupravnog prisvajanja kulturnih dobara na bilo koji način, kao i svih radnji čiji je cilj uništenje i oštećenje kulturnog dobra.

Kada se proglasi izvanredna okolnost, Ministar kulture je dužan poduzeti navedene posebne mjere zaštite da bi se spriječila novonastala šteta nad kulturnim dobrom, te da se utvrdi i ublaži šteta prouzročena za trajanje izvanrednih okolnosti (38).

Upravnim i stručnim poslovima u području zaštite i očuvanja kulturnih dobara obavlja Ministarstvo kulture. Samim radom nad dobrom bave se muzeji, galerije, restauratorske ustanove, arhivi i knjižnice. Stručne osobe u okviru svoje djelatnosti postupaju u skladu sa Zakonom. Kada je riječ o očuvanju kulturnih dobara, određene poslove obavljaju specijalizirane pravne i fizičke osobe sukladno ovom Zakonu. Upravne poslove obavljaju nadležna tijela i to: istraživanje, proučavanje, praćenje, evidentiranje, dokumentiranje i promicanje kulturnih dobara. Također, nadziru uvoz, unošenje i iznošenje kulturnih dobara, provodi i nadzire mjere zaštite i očuvanja kulturnih dobara, te druge poslove predviđene Zakonom. Nadzorom nad zakonitošću rada i nad stručnim radom ustanova bavi se Ministarstvo kulture (38).

Državni službenici Ministarstva kulture u zvanju inspektora obavljaju inspekcijske poslove. Ovlasti inspektora su: pregledati kulturno dobro i prostor u kojem se nalazi, dokumentaciju i opremu, te po potrebi saslušati pojedine osobe u upravnom postupku. Također, navodi se da inspektor nadzire stanje kulturnih dobara, provođenje mjera zaštite i očuvanja, a osobito: (38)

1. Izvođenje konzervatorskih, restauratorskih i drugih sličnih radova na kulturnom dobru i u njegovoj neposrednoj blizini, te pridržavanje izdanih uvjeta i odobrenja,
2. Arheološka iskopavanja i istraživanja, uključujući podvodna, kao i podvodne aktivnosti i vađenje potonulih kulturnih dobara uz pridržavanje propisanih uvjeta i odobrenja,
3. Promet kulturnim dobrima, primjenu prava prvokupa te izvoz, iznošenje, uvoz i unošenje kulturnih dobara,
4. Primjenu drugih propisa i mjera utvrđenih ovim Zakonom.

Inspektor prilikom obavljanja svog posla ima pravo i obvezu: (38)

1. Narediti: otklanjanje utvrđenih nedostataka ili nepravilnosti, otklanjanje posljedica koje su nastale protuzakonitom radnjom, obustavu obavljanja neodobrenih radova, otklanjanje štete, privremeno oduzimanje pokretnog kulturnog dobra radi njegove zaštite,
2. Zabraniti: provedbu protuzakonite radnje, arheološka iskopavanja i istraživanja koja provodi neovlaštena ili nestručna pravna ili fizička osoba, neodobrene podvodne aktivnosti i istraživanja, neovlašteno obavljanje restauratorskih ili konzervatorskih poslova.

Inspektor je ovlašten izreći i naplatiti kaznu na mjestu prekršaja u slučajevima propisanim člankom 115., 116. i 117. ovog Zakona i izdati o tome potvrdu.

Kao što je prethodno navedeno, zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara bave se restauratorski zavodi, muzeji, galerije,arhivi i druge javne ustanoveu kulturi. Hrvatski restauratorski zavod je javna ustanova u vlasništvu Republike Hrvatske, a obavlja poslove restauriranja i konzerviranja. Muzeji, galerije, arhivi i knjižnice u okviru svoju djelatnosti obavljaju poslove čuvanja, proučavanja i stručnog održavanja kulturnih dobara. Dužni su dostavljati izvješća o kulturnim dobrima koja se nalaze u njihovim zbirkama. Muzeji sukladno propisima ovog Zakona obavljaju poslove zaštite muzejske građe i dokumentacije. Arhivi u okviru svoje djelatnosti se bave poslovima zaštite arhivske građe. Zaštitom knjižnične građe bave se knjižnice sukladno propisima ovog Zakona kojima se uređuje knjižnična djelatnost (38).

Financijska sredstva za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara osigurava sam vlasnik kulturnog dobra, točnije imatelj dobra ako dobro ne koristi vlasnik. Sukladno Zakonu, sredstva se osiguravaju iz državnog proračuna, proračuna županija, donacija, zaklada, te drugih izvora utvrđenih ovim Zakonom (38).

Svako odstupanje od Zakona za zaštitu i očuvanje kulturne baštine i kulturnih dobara kažnjava se prekršajnim odredbama. Novčanom kaznom u iznosu od 50.000,00 do 500.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj pravna osoba koja: (38)

1. Upotrebljava ili postupa s kulturnim dobrom tako da ga dovodi u izravnu opasnost od oštećenja ili uništenja,
2. Ne prekine izvođenje radova kada naiđe na arheološko nalazište ili nalaze ili o nalazu ne obavijesti nadležno tijelo,
3. Obavlja arheološka i podvodna arheološka iskopavanja i istraživanja suprotno odredbama ovoga Zakona ili suprotno izdanom odobrenju,
4. Obavlja pregled arheoloških zona, arheoloških nalazišta (lokaliteta) i područja pojedinačnih arheoloških nalaza uključujući i podvodne zone i nalazišta suprotno propisanoj zabrani,
5. Obavlja ili organizira podvodne aktivnosti na zaštićenim kulturnim dobrima ili vadi potonula kulturna dobra bez odobrenja ili suprotno odobrenju nadležnog tijela,
6. Obavlja radnje na kulturnom dobru bez prethodnog odobrenja ili suprotno prethodnom odobrenju.

Novčanom kaznom u iznosu od 20.000,00 do 200.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj pravna osoba koja: (38)

1. Ne prijavi dobro za koje se predmnijeva da ima svojstva kulturnog dobra,
2. Ne čuva ili ne održava kulturno dobro ili u ostavljenom roku ne izvrši određene mjere zaštite i očuvanja kulturnog dobra,
3. Upotrebljava kulturno dobro protivno utvrđenoj namjeni ili promijeni namjenu kulturnog dobra bez prethodnog odobrenja nadležnog tijela,
4. Ne provodi mjere zaštite nad kulturnim dobrom koje nadležno tijelo naredi u slučaju izvanrednih okolnosti,
5. Ne osigura uvjete za provedbu nadzora, onemogući pregled kulturnog dobra i uvid u dokumentaciju ili ne pruži potrebne podatke i obavijesti,
6. Ne postupi po rješenju inspektora za zaštitu kulturnih dobara,
7. Započne obavljati poslove na zaštiti, očuvanju ili obnovi kulturnog dobra, a da za to nema dopuštenje sukladno ovom Zakonu.

Novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 do 40.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj pravna osoba koja: (38)

1. Ne dopusti stručna i znanstvena istraživanja, tehnička i druga snimanja, kao i provedbu mjera tehničke zaštite i mjera zaštite i očuvanja na kulturnom dobru te dokumentiranje kulturnog dobra,
2. Ne osigura uvjete za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara za slučaj izvanrednih okolnosti i drugih radnji usmjerenih na uništenje i oštećenje kulturnih dobara,
3. Odbije ustupiti pokretno kulturno dobro u svrhu izlaganja, odnosno onemogući posjećivanje nepokretnog kulturnog dobra,
4. Obavlja djelatnosti prometa pokretnim kulturnim dobrima i kulturnim predmetima koji imaju umjetničko, povijesno, arheološko i drugo značenje, a nije upisana u upisnik koji vodi Ministarstvo kulture.

Prema članku 118. (NN 152/14, 44/17), novčanom kaznom u iznosu od 2.000,00 do 10.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj pravna osoba koja: (38)

1. Ukloni ili ošteti oznaku kojom je označeno kulturno dobro sukladno odredbama ovoga Zakona,
2. U određenom roku ne izvijesti inspektora o ispunjenju obveza iz rješenja.

Novčane kazne za prekršaje izrečene po odredbama ovoga Zakona uplaćuju se u korist državnog proračuna te se mogu namjenski trošiti isključivo za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara (38).

5. Primjeri zaštite i očuvanja kulturne baštine grada Splita

Kako izgleda sami pristup zaštiti i očuvanju kulturne baštine grada Splita prikazat će se u ovom djelu rada. Naime, čovjek koji bi trebao štititi nasljeđe svoji predaka ujedno ga i uništava. Najčešće nitko ne snosi odgovornost za ta nedjela. Kroz par primjera pobliže će se objasniti kako se teorija Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara Republike Hrvatske provodi u djela. Putem elektroničke pošte poslan je upit Odjelu za inspekcijske poslove na području grada Splita za dokumentaciju, no odgovor nikad nije uzvraćen. Stoga je odlučeno putem novinskih članaka dostupnih na internet mreži, prikazati pojedine slučajeve kršenja Zakona.

5.1. Kulturni inspektori u Muzeju grada Splita

Općinsko državno odvjetništvo u Splitu izdalo je nalog da se osnuje povjerenstvo i obavi stručni nadzor nad Muzejem grada Splita. Nadzor je zatražen nakon intervjua sa Zoranom Baukom koji je tada istaknuo da u Muzeju nedostaje 150 umjetnina, uključujući i vrijedne slike koje se po njemu nalaze u kolekciji Ive Sanadera. Ministarstvo kulture postupilo je sukladno nalogu Općinskog državnog odvjetništva u Splitu te je imenovalo četveročlano povjerenstvo koje će djelovati dok ne obavi stručni nadzor nad Muzejem grada Splita. Državno odvjetništvo nije navelo rok potreban za nadzor. Problem nestanka umjetnina datira još od 2007. godine kada je utvrđeno da su nestala 152 eksponata koja uključuju umjetničke slike, kamene skulpture i skupocjeno oružje. No, nakon toga nije donesena nikakva odluka već je DORH dao izjavu da je predmet „ u radu“. Tadašnja ravnateljica Muzeja grada Splita-Šarić Kostić, dala je izjavu da nije završen cjelokupni uvid u muzejsku građu s obzirom na njen opseg i količinu ljudi koji na tome rade. No, iznosi da su pronašli značajan broj umjetnina koje su se smatrale nestalima (39).

5.2. Bez garaže u jezgri Splita

Društvo prijatelja kulturne baštine Split srušilo je na Visokom upravnom sudu PUP (Provedbeni urbanistički plan) povijesne jezgre Splita. DPKB (Društvo prijatelja kulturne baštine) je nakon sedam godina dobio potvrdu da PUP povijesne jezgre nije u skladu sa zakonom. Presuda je bila važna jer se od tada u povijesnoj jezgri ne smije graditi. Od svih planova, posebno je upadljivo bilo planiranje gradnje podzemne garaže ispod Trga dr. Franje Tuđmana i garaža kod bedema Contarini gdje su se započeli radovi unatoč sporu sa stanarima okolnih zgrada. 2008. godine grad Split je branio svoj PUP u očitovanju Ustavnom sudu, te 2013. godine u očitovanju Visokom upravnom sudu. Bilo im je neprihvatljivo da DPKB određuje uređenje prostornih planova s neutemeljenim zahtjevom za ukidanje planiranih garaža u jezgri. PUP se pozivao na suglasnost drugih institucija u čemu DPKB vidi najveći problem.

Naime, nije im jasno kako je moguće da Konzervatorski odjel u Splitu da suglasnost PUP-u. Gradske institucije poduzimale su suprotnosti s interesima zaštite najvrjednijeg gradskog prostora upisanog u registar svjetske kulturne baštine UNESCO-a (40).

5.3. Oštećeni slojevi Dioklecijanove palače

U starom djelu grada, nedopuštenim iskopavanjem u prizemlju kuće na Carrarinoj poljani pronađeni su sarkofag i ostali arheološki materijali. Provodi se postupak koji će pokazati jesu li svi iskopani nalazi još na istom mjestu. Ministarstvo kulture potvrdilo je da su oštećeni arheološki slojevi koji čine dio Dioklecijanove palače te da je Služba za inspekcijske poslove Ministarstva slučaj prijavila Općinskom državnom odvjetništvu u Splitu koje je podignulo optužnicu protiv dvojice hrvatskih državljana kojom ih se tereti za oštećenje kulturnog dobra. Arheološki lokalitet je nedozvoljenim iskapanjima oštećen, uništeni su arheološki slojevi, potkopani su južni, istočni i zapadni zid zgrade čime je narušena njezina statika. Radovi su provedeni bez arheoloških istraživanja i bez arheološkog nadzora. Inspektor Ministarstva kulture utvrdio je da se u središnjem dijelu prostorije nalaze vreće sa zemljanim materijalom od iskopa, pronađen je sanduk sarkofaga te ulomci sarkofaga, različiti kameni ulomci. U slučaju kao što je ovaj, kada se u privatnim objektima pronađu slični nalazi, po Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara potrebno je odmah obavijestiti nadležno tijelo. U ovom slučaju to je Konzervatorski odjel Split. Po prijavi susjeda nadležni konzervator je izašao na očevid, te je Konzervatorski odjel Split donio Rješenje o privremenoj obustavi radova. Kako se investitor nije pridržavao obustave, pokrenut je inspekcijski postupak. DORH je na optužni prijedlog podigao optužnicu, ističe Ministarstvo. Općinsko Državno odvjetništvo u Splitu podiglo je optužnicu protiv dvojice državljana Republike Hrvatske u kojoj ih se tereti da su „prodrli u arheološki sloj te statički destabilizirali konstrukcije objekta, a potom iskopali sanduk sarkofaga i kamene ulomke te izradili vanjski kamin čime su oštetili kulturno dobro od nacionalnog značaja“ (41).

5.4. Devastacija ploča u Bosanskoj ulici

U travnju 2020.godine udruga stanovnika povijesne jezgre grada Splita (GET) podnijela je putem odvjetnika Denisa Kulušića kaznenu prijavu zbog devastacije kamenih ploča u Bosanskoj ulici. Na prvu prijavu stanara povijesne jezgre nitko nije reagirao, te se devastacija nastavila. Zatim je podignuta kaznena prijava. Stanari su o radovima obaviješteni preko radija i članaka u novinama. Ploče su od reda vađene pikamerom, uglavnom su sve oštećene i naknadno zamijenjene navodno istim tipom kamena. Gdje su stare ploče to nitko ne zna. Grad odlučuje što dalje s njima, stanari se nadaju da ih neće vidjeti na nečijoj vikendici. Ono što

zabrinjava je činjenica da na prvi poziv o kulturocidu nitko nije reagirao punih mjesec dana, premda se sama sjedišta institucija koja su trebaju ovime baviti su u neposrednoj blizini Bosanske ulice. Konzervatori su udaljeni svega 200m, komunalno redarstvo 100 m, Odsjek za staru gradsku jezgru svega 20m, a Institut za povijest umjetnosti se nalazi na križanju s Bosanskom ulicom. Odvjetnik Kulušić je podnio kaznenu prijavu jer postoji osnovana sumnja da su odgovorne osobe društva Tehno-elektro iz Đakova, prilikom izvođenja radova zamjene elektroenergetskih kabela u Bosanskoj ulici i nestručnim rukovanjem, otkopavanjem i obradom kamenih ploča iste oštetili te ih takve oštećene i uništene popločali duž cijele Bosanske ulice, a potom ih ponovno otkopali i zamijenili novim pločama, čime su počinili kazneno djelo protiv javnog reda, oštećenja i nedozvoljeni izvoz kulturnog dobra. Bosanska ulica predstavlja neprocjenjivu kulturološku i povijesnu vrijednost te je pod zaštitom UNESCO-a, a prema Ministarstvu kulture RH klasificira se kao kulturno-povijesna cjelina čiji se pravni status vodi kao kulturno dobro od nacionalnog značenja. Počinitelji su priznali počinjenje kaznenog djela (42).

Slika 11 Povađene ploče iz Bosanske ulice. Izvor: https://dalmatinskiportal.hr/vijesti/kaznena-prijava-za-devastaciju-ploca-u-bosanskoj--sve-nadlezne-sluzbe-su-u-blizini--a-nitko-nije-reagirao-/63608, pristupljeno dana: 16.07.2020.

Slika 12 Zamjena starih ploča s novim. Izvor: https://www.dalmacijadanas.hr/hladan-tus-splitsko-drzavno-odvjetnistvo-odbacilo-kaznenu-prijavu-za-unistavanje-kamena-u-bosanskoj-ulici/, pristupljeno dana:16.07.2020.

Nakon određenog vremena, Splitsko državno odvjetništvo odbacilo kaznenu prijavu za uništavanje kamena u Bosanskoj ulici. Općinsko državno odvjetništvo u Splitu odbacilo je kaznenu prijavu "Udruge stanovnika povijesne jezgre grada Splita GET" protiv vlasnika đakovačke tvrtke Tehno-elektro d.o.o. zbog radova u Bosanskoj ulici. Na očitu devastaciju reagirao je i splitski gradonačelnik Andro Krstulović Opara koji je sredinom travnja dva puta zatražio inspekcijski nadzor nad provedenim radovima od Konzervatorskog odjela u Splitu i Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture. Odvjetnik Udruge stanara stare gradske

jezgre razočaran je manjkom brige za događanja u splitskoj staroj jezgri. Pita se znači li ovo da svatko može devastirati kulturno dobro i proći bez posljedica (43).

5.5. Devastacija Marulićeve ulice

Nakon Bosanske ulice, uslijedila je slična priča u Marulićevoj ulici. Proteklih dana su razbili pikamerom dio kamenih ploča, što je razbjesnilo građane, pogotovo što se ista stvar ponavlja. Upit je poslan Gradu Splitu i Konzervatorskom odjelu o navedenom kulturocidu (44).

Slika 13 Izvođenje nedozvoljenih radova u Marulićevoj ulici. Izvor: https://www.dalmacijadanas.hr/nova-devastacija-splitske-stare-jezgre-nakon-bosanske-pikamerom-po-kamenim-plocama-jos-jedne-ulice-uz-palacu/, pristupljeno dana: 17.07.2020.

5.6. Inspektori zaustavili gradnju hotela

Poduzetniku Josipu Mijiću suvlasniku „Građe“ iz Solina, građevinski inspektori zatvorili su gradilište na Mihovilovoj širini jer je obavljao bespravne radove u povijesnoj jezgri. Građevinski inspektorat je obavio nadzor na navedenoj lokaciji i utvrdio da investitor ne posjeduje potrebnu dokumentaciju, nije prijavio početak gradnje i nema suglasnost konzervatora. Inspektor je zatvorio gradilište i inspekcijski postupak je tijeku. Osim inspektora, Mijiću su aktivnosti zabranili i konzervatori, bez čijeg se dopuštenja ne mogu obavljati nikakvi

radovi u području najstrože zaštićene zone. Poduzetnik tvrdi da su samo vadili smeće iz prostora, dok susjedi kažu da su radnici svaki dan dizali veliku buku (45).

5.7. Bedem Contarini

U Splitu se sredinom prošlog desetljeća pojavio jedan projekt urbane interpolacije koji je pobudio nelagodu lokalnog civilnog društva. Projekt interpolacije u staroj jezgri se događao svega 50 metara od Dioklecijanove kule. Optimistično najavljen arhitektonskim natječajem još sredinom prošlog desetljeća, projekt Contarini investitora Kotarca i Grisgona izvorno je trebao biti cijeli mali kvart, niz zgrada koje su po inicijalnoj zamisli uključivali galeriju, knjižaru, podzemne parkinge, pa čak i školsku dvoranu. Tada, prije gotovo deset godina, za lokaciju kod mletačkog bedema organiziran je i natječaj na kojem su odabrani tada nadolazeći pomodni duo hrvatske arhitekture, Plejić i Pelivan. Netom nakon prvih najava, projekt je dočekan na nož, pri čemu su kritičari upozoravali da kompleks Contarini krši GUP, da unosi novi promet u jezgru, da prevelikom katnošću remeti skyline povijesne jezgre i arhitektonskim stilom ne odgovara centru. Konzervatori su o zgradi najprije imali jedno, pa drugo, pa treće mišljenje. Jedna od čelnih osoba splitske konzervatorske službe smijenjena je kad je protiv projekta pokrenula postupak, a Zlatko Uzelac-pomoćnik ministra u mandatu sadašnje ministrice kulture Andree Zlatar-smijenjen je nedugo nakon što se projektu javno usprotivio. Stanare susjednih zgrada koji su se opirali projektu batinaši su napadali noću. Arheolozi su u ime „istražnih radova“ izrovali barokni bedem i pretvorili ga u hrpu šute. Arhitekti su projekt mijenjali do neprepoznatljivosti. U jednom trenutku nekoliko je stotina građana Splita zasulo inbox zadužene činovnice UNESCO-a pozivima da se spriječi interpolacija, pa je iz Pariza stigla čak i ekspertna intervencija. Tako je to trajalo puno desetljeće-sve do ovog tjedna jer radovi na bastionu Contarini konačno počinju. Premda u ovom trenutku javnost o onome što se doista događa zna premalo, no jasno je da će privatne gradnje biti malo u odnosu s početnim projektom. Na početku su se investitori hvalisali odvažnom arhitekturom, sređivanjem cijelog bloka i javnim sadržajima. Investitori počinju graditi jedino ono što im je unosno. Stoga ćemo dobiti tek jednu previsoku stambenu zgradu koja će gradu oteti dio Pazara i nadvijati se nad nesređeni, kaotični blok, uključujući i krnji zub bivšeg bedema. Na Contariniju ćemo dobiti „sretan“ spoj lošeg i lošeg. Dobiti ćemo napadnu i visoku interpolaciju, apsurdni čardak usred kaosa, a nećemo dobiti ono što je pristašama projekta bio glavni argument: sređivanje prostornog meteža nad usjekom (46).

Slika 14 Bedem Contarini. Izvor: https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/kapitulirao-i-bedem-contarini-20111115, pristupljeno dana: 17.07.2020.

Slika 15 Contarini nakon arheoloških istraživanja. Izvor: http://pogledaj.to/drugestvari/bedem-contarini-splitska-varsavska/, pristupljeno dana: 17.07.2020.

6. Istraživanje o upoznatosti stanovništva Republike Hrvatske o zaštiti kulturne baštine i baštine grada Splita

Za potrebe istraživanja o upoznatosti stanovništva RH o zaštiti kulturne baštine i baštine grada Splita, korištena je metoda anketnog upitnika uz pomoć kojeg su prikupljeni podaci, mišljenja i informacije ispitanika. Prilikom provedbe poštivale su se odredbe Opće uredbe o zaštiti osobnih podataka-GDPR (eng. General Data Protection Regulation) (47) i Zakona o provedbi opće uredbe o zaštiti osobnih podataka (48). Pitanja korištena u anketnom upitniku su kombinacija otvorenog i zatvorenog tipa pitanja. Anketni upitnik se sastoji od 12 pitanja na koja su svi ispitanici dužni dati odgovor. S obzirom na to da je anketa anonimna, ispitanici imaju slobodu i sigurnost da na postavljena pitanja odgovore iskreno i bez sumnje da će njihov identitet biti otkriven.

Postavljena pitanja u anketnom upitniku su:

1. Spol
2. Starosna doba
3. Jeste li upoznati s pojmom „kulturne baštine“?
4. Koja definicija po Vama odgovara pojmu „kulturna baština“?
5. Po Vašem mišljenju, koliki je značaj kulturne baštine kao jedne vrste nacionalnog identiteta?
6. Koje se ustanove u Republici Hrvatskoj bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine i kulturnih dobara?
7. Postoji li zakonska regulativa zaštite kulturne baštine i kulturnih dobara?
8. Navedi neke od muzeja koje poznajete na području grada Splita.
9. Koje je arhitektonsko djelo u Splitu uvršteno na Listu UNESCO-ve svjetske kulturne baštine?
10. Koliko ste upoznati s kulturom grada Splita?
11. Ako pravna osoba upotrebljava ili postupa s kulturnim dobrom tako da ga dovodi u izravnu opasnost od oštećenja ili uništenja, kaznit će se prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 152/2014) novčanom kaznom u iznosu od...
12. Smatrate li da su zakonske mjere za kršenje zaštite i očuvanja kulturnih dobara „preoštre“?

6.1. Interpretacija ankete

U razdoblju od 10.05. do 15.05.2020. godine provedena je anketa o Istraživanju upoznatosti stanovništva Republike Hrvatske o zaštiti kulturne baštine.pomoću prikupljenih podataka napravljena je obrada i interpretacija istraživanja. Anketni upitnik je proveden slučajnim odabirom i bio je podijeljen među studentskom populacijom grada Splita, Dubrovnika i Zagreba. Jedan od ciljeva je prikazati nedovoljno znanje stanovništva RH o zaštiti i očuvanju baštine, te o kulturnoj baštini grada Splita. U anketnom upitniku sudjelovalo je 500 ispitanika u rasponu od 18 pa do 45 godina i više. Naime, anketni upitnik je najviše dijeljen među studentima, te je većina populacije koja je ispunila upitnik u dobnoj skupini od 18 do 25 godina (46,2%), a najmanje ispitanika u dobnoj skupini od 45 godina i više (12,6%).

6.2. Grafički prikaz rezultata anketnog upitnika

1. Spol

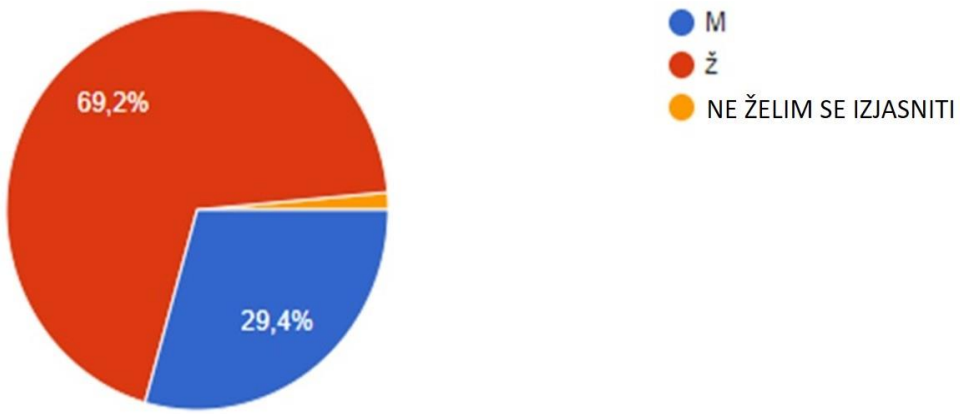

Grafikon 1. Raspodjela ispitanika po spolu (vlastita izrada autora)

Prvo pitanje u anketi odnosi se na spol ispitanika, od kojih je 346 ženskog roda što čini 69,2%, 147 ispitanika je muškog roda, što čini 29,4%, a 7 ispitanika se ne želi izjasniti, što čini 1,4%.

2. Starosna dob

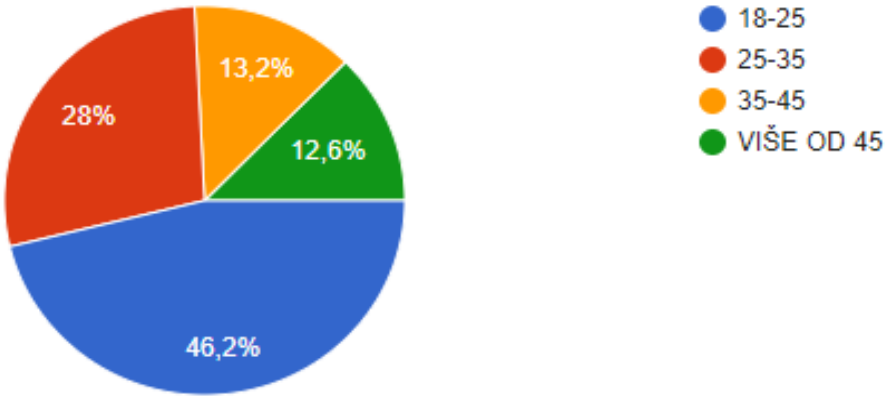

Grafikon 2. Raspodjela ispitanika po starosnoj dobi (vlastita izrada autora)

Od sveukupnog broja ispitanika njih 231 (46,2%) ima od 18 do 25 godina, 140 ispitanika (28%) ima od 25 do 35 godina, 66 ispitanika (13,2%) ima od 35 do 45 godina, a 63 ispitanika (12,6%) ima 45 godina i više.

3. Jeste li upoznati s pojmom „kulturne baštine“?

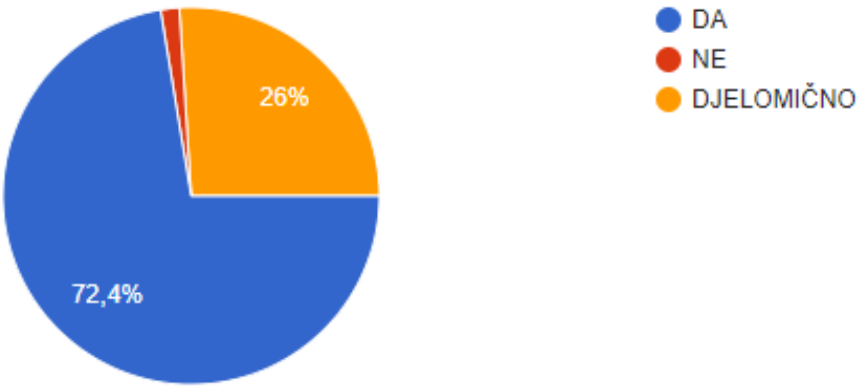

Grafikon 3. Upoznatost ispitanika s pojmom „kulturna baština“ (vlastita izrada autora)

Istraživanje je pokazalo da velik broj ispitanika je zapravo upoznat sa samim pojmom kulturne baština. Iz priloženog grafičkog prikaza dolazi se do podatka da 362 ispitanika (72,4%) smatra da je upoznata s pojmom kulturne baštine, 130 ispitanika (26%) smatra da je djelomično upoznato, a svega 8 ispitanika (1,6%) nije upoznato s pojmom.

4. **Koja definicija po Vama odgovara pojmu „kulturna baština“?**

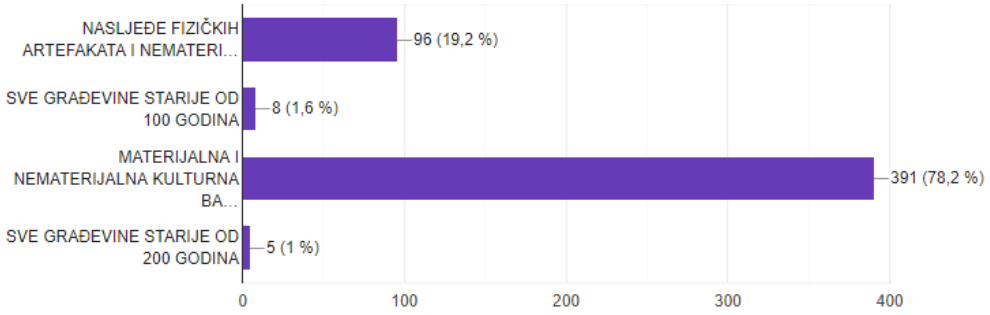

Grafikon 4. Prikaz upoznatosti ispitanika s definicijom „kulturna baština“ (vlastita izrada autora)

Ovim se pitanjem došlo do podatka o broju ispitanika i posjedovanju znanja o samoj definiciji kulturne baštine. Prvi ponuđeni odgovor anketnog upitnika glasi da je kulturna baština nasljeđe fizičkih artefakata i atributa neke grupe ili društva koje će činiti ostavštinu budućih generacija, te će se brižno čuvati u budućnosti. 96 ispitanika (19,2%) smatra da je ovo točan odgovor. Drugi ponuđeni odgovor glasi da baština obuhvaća sve građevine starije od 100 godina, te je na taj odgovor 8 ispitanika (1,6%) dalo svoj glas. Treći ponuđeni odgovor, koji je ujedno i točan odgovor na 4. pitanje, glasi da je materijalna i nematerijalna kulturna baština nasljeđe neke grupe ili društva koje čini ostavštinu prošlih generacija, te se čuva u sadašnjosti kako bi bilo ostavljeno u nasljeđe budućim generacijama. 391 ispitanik (78,2%) je dalo točan odgovor na ponuđeno pitanje. Također, četvrti ponuđeni odgovor glasi da baština obuhvaća sve građevine starije od 200 godina te se svega 5 ispitanika (1%) odlučilo za ovaj odgovor.

5. **Po Vašem mišljenju, koliki je značaj kulturne baštine kao jedne vrste nacionalnog identiteta?**

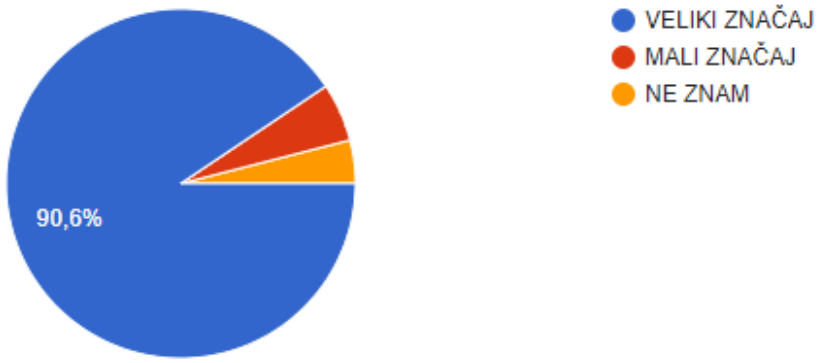

Grafikon 5. Mišljenje ispitanika o značaju kulturne baštine kao jedne vrste nacionalnog identiteta (vlastita izrada autora)

Cilj navedenog pitanja je bio saznati što ispitanici misle o važnosti kulturne baštine kao jedne vrste nacionalnog identiteta. 453 ispitanika (90,6%) smatra da je kulturna baština od velikog značaja za nacionalni identitet, 27 ispitanika (5,4%) smatra da je kulturna baština od malog značaja, a 20 ispitanika (4%) nije sigurno u svoj odgovor.

6. **Koje se ustanove u Republici Hrvatskoj bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine i kulturnog dobra?**

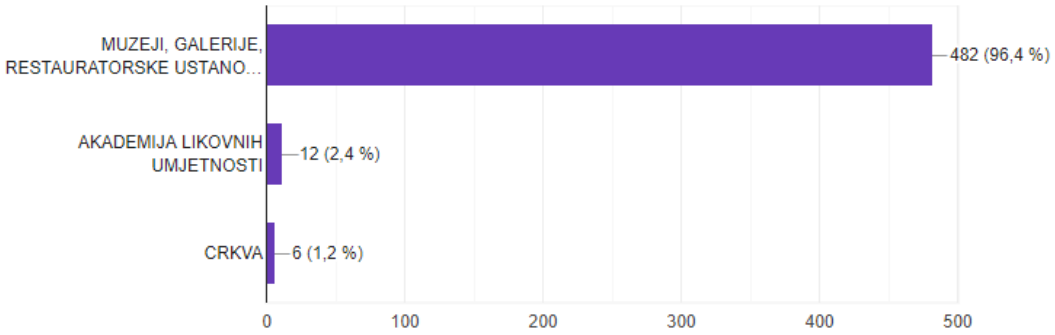

Grafikon 6. Prikaz upoznatosti ispitanika na pitanje o ustanovama koje se bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine i kulturnog dobra (vlastita izrada autora)

Istraživanje je pokazalo da 482 ispitanika (96,4%) dalo točan odgovor na ponuđeno pitanje. Ustanove u Republici Hrvatskoj koje se bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine i kulturnog dobra su: muzeji, galerije, te restauratorske ustanove. 12 ispitanika (2,4%) smatra da je Akademija likovnih umjetnosti dužna štititi i očuvati baštinu, dok 6 ispitanika (1,2%) smatra da je za te djelatnosti određena crkva.

7. **Postoji li zakonska regulativa zaštite kulturne baštine i kulturnih dobara?**

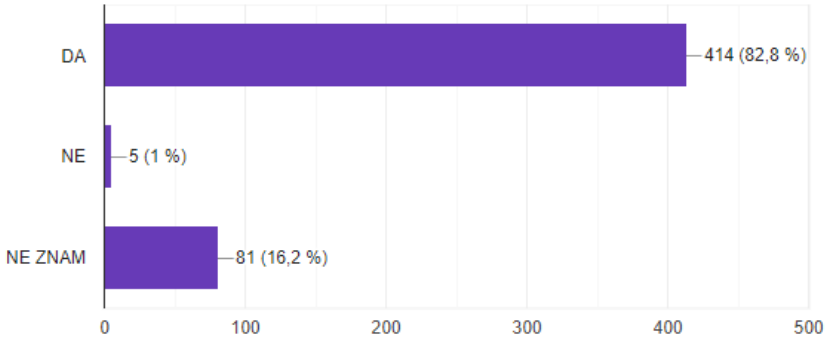

Grafikon 7. Prikaz postotka ispitanika na temelju poznavanja zakonske regulative (vlastita izrada autora)

Zakonska regulativa za zaštitu i očuvanje kulturne baštine i kulturnog dobra upisana je u u Zakonima Republike Hrvatske. 414 ispitanika (82,8%) smatra da postoji, 81 ispitanika (16,2%) smatra da ne zna odgovor na pitanje, a svega 5 ispitanika (1%) je dalo odgovor ne.

8. Navedi neke od muzeja koje poznajete na području grada Splita.

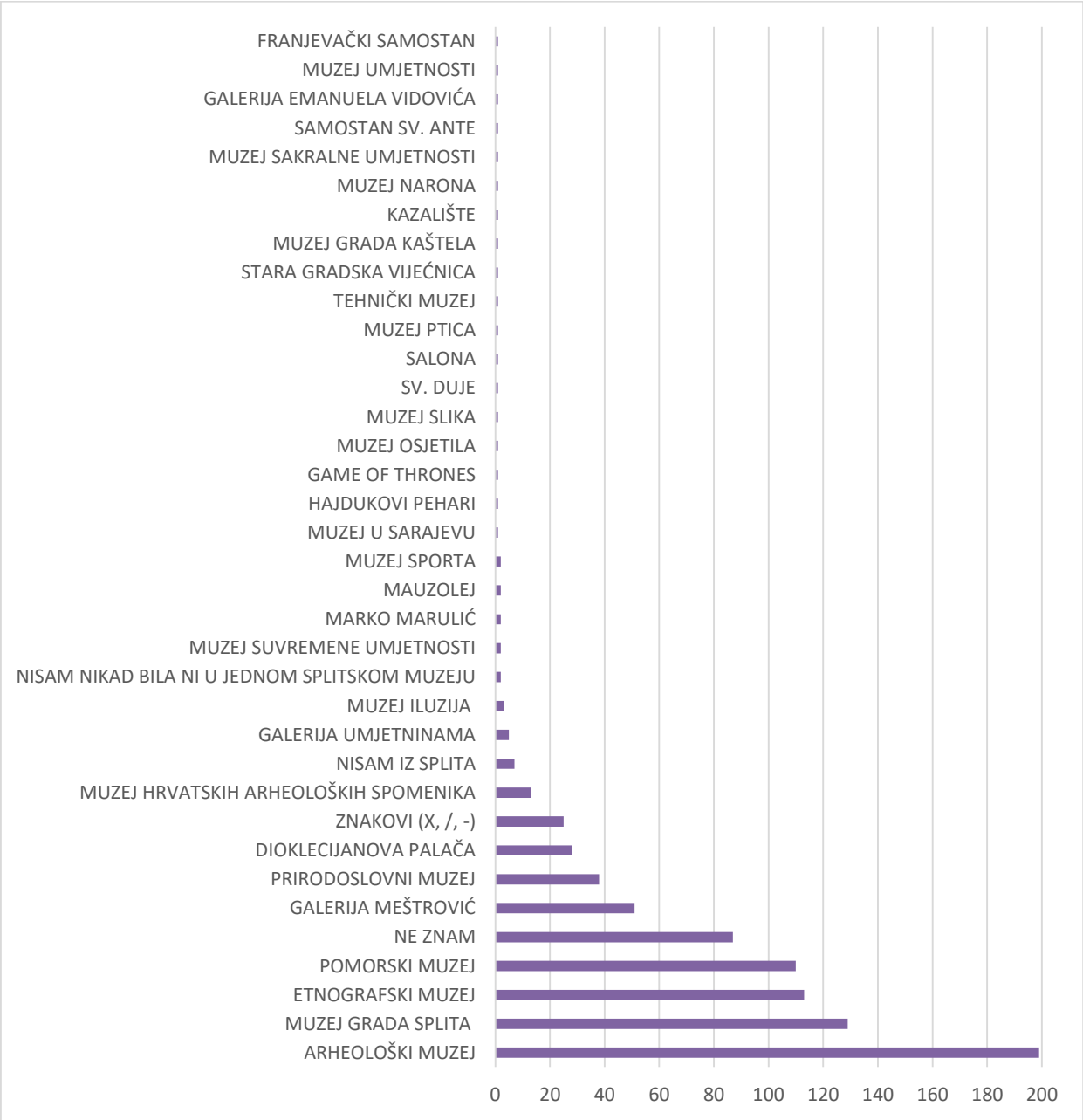

Grafikon 8. Navedeni muzeji od strane ispitanika anketnog upitnika (vlastita izrada autora)

Cilj navedenog pitanja je bio saznati poznavanje ispitanika o muzejima grada Splita. Arheološki muzej se našao na prvom mjestu. Čak 199 ispitanika (39,8%) ga je navelo. Zatim slijedi Muzej grada Splita kojeg je navelo 129 ispitanika (25,8%), Etnografski muzej 113 ispitanika (22,6%), Pomorski muzej 110 ispitanika (22%), 87 ispitanika (17,4%) ne zna ni jedan muzej u gradu

Splitu, Galeriju Meštrović je navelo 51 ispitanik (10,2%), Prirodoslovni muzej 51 ispitanik (7,6%), Dioklecijanovu palaču 28 ispitanika (5,6%), 25 ispitanika (5%) kao odgovor je stavilo znakove (X, -, /), Muzej hrvatskih arheoloških spomenika navelo je 13 ispitanika (2,6%), 7 ispitanika (1,4%) je navelo da nije iz Splita, Galeriju umjetninama navelo je 5 ispitanika (1%), te Muzej iluzija 3 ispitanika (0,6%).

9. **Koje je arhitektonsko djelo u Splitu uvršteno na Listu UNESCO-ve svjetske kulturne baštine?**

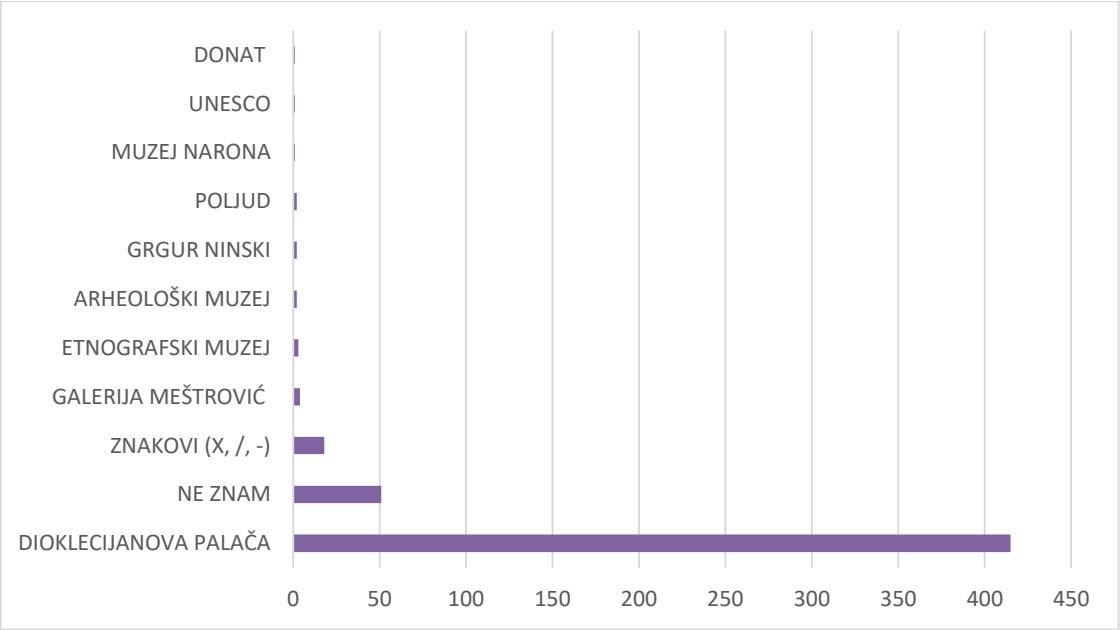

Grafikon 9. Navedeni odgovori ispitanika o arhitektonskom djelu koje je uvršteno na UNESCO Listu svjetske kulturne baštine (vlastita izrada autora)

Odgovor na deveto pitanje je Dioklecijanova palača. 415 ispitanika (90,2%) je dalo točan odgovor. 51 ispitanik (10,2%) ne zna odgovor na pitanje, 18 ispitanika (3,6%) kao odgovor je stavilo znakove (X, -, /), Galeriju Meštrović navelo je 4 ispitanika (0,8%), Etnografski muzej 3 ispitanika (0,6%), Arheološki muzej 2 ispitanika (0,4%), Grgura Ninskog navelo je 2 ispitanika (0,4%), Poljud 2 ispitanika (0,4%), Muzej Naronu naveo je jedan ispitanika (0,2%), UNESCO 1 ispitanik (0,2%), te Donat 1 ispitanik (0,2%).

10. Koliko ste upoznati s kulturom grada Splita?

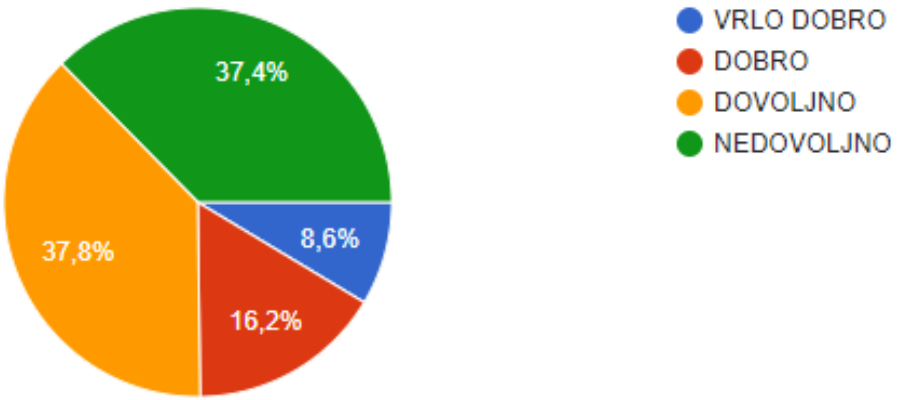

Grafikon 10. Rezultati ispitanika o poznavanju kulture grada Splita (vlastita izrada autora)

Najveći broj ispitanika, čak njih 189 (37,8%) smatra da dovoljno poznaje kulturu grada Splita. Odmah nakon tog rezultata 187 ispitanika (37,4%) smatra da je nedovoljno upoznato, 81 ispitanik (16,2%) smatra da dobro poznaje, te svega 43 ispitanika (8,6%) smatra da vrlo dobro poznaje kulturu grada Splita.

11. Ako pravna osoba upotrebljava ili postupa s kulturnim dobrom tako da ga dovodi u izravnu opasnost od oštećenja ili uništenja, kaznit će se prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 152/2014) novčanom kaznom u iznosu od:

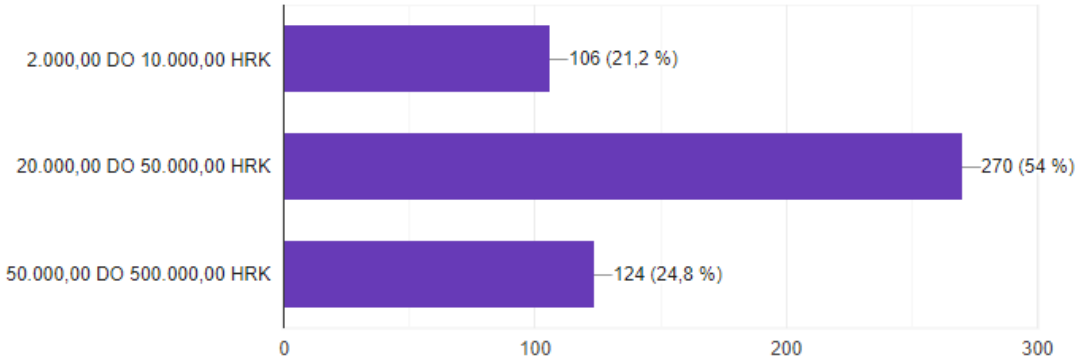

Grafikon 11. Rezultati ispitanika o iznosu novčane kazne za oštećenje ili uništenje kulturnog dobra (vlastita izrada autora)

Ako osoba upotrebljava ili postupa s kulturnim dobrom tako da ga dovodi u izravnu opasnost od oštećenja ili uništenja, kaznit će se u novčanom iznosu od 50.000,00 do 500.000,00 kuna. Točno je odgovorilo 124 ispitanika (24,8%), 270 ispitanika (54%) smatra da je riječ o

novčanom iznosu od 20.000,00 do 50.000,00 kuna, dok 106 ispitanika (21,2%) smatra da je kazna od 2.000,00 do 10.000,00 kuna. Najveći postotak ispitane populacije odlučilo se za netočni ponuđeni odgovor. Razina znanja o zakonskim odredbama nije zadovoljavajuća, te samim time možemo reći da manji broj ispitanika shvaća težinu kršenja zakona o zaštiti kulturne baštine.

12. Smatrate li da su zakonske mjere za kršenje zaštite i očuvanja kulturnih dobara „preoštre“?

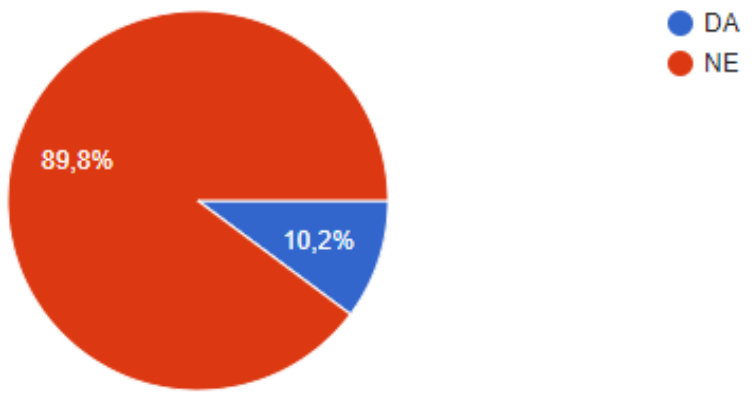

Grafikon 12. Rezultati mišljenja ispitanika o zakonskim mjerama za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara (vlastita izrada autora)

Ispitanici smatraju da zakonske mjere nisu preoštre za kršenje zaštite i očuvanja kulturnog dobra. To misli čak njih 449 (89,8%), dok 51 ispitanik (10,2%) smatra da su mjere preoštre.

7. Zaključak

Kulturna baština sastoji se od raznih materijalnih (pokretna, nepokretna dobra) i nematerijalnih dobara koja su ostavština predaka. Ti preci određenih naroda, prenosili su svoju kulturu življenja, običaje i vještine na buduće naraštaje, ali i građevine koje su danas poznate u svijetu. Hrvatska sadrži veliki broj, čak 25 dobara kulturne baštine koja su pod zaštitom Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu. Na popisu svjetske kulturne baštine UNESCO-a uvršteno je 15 nematerijalnih segmenata kulturnih dobara, te 10 materijalnih znamenitosti. Materijalna baština Hrvatske predstavlja objekte stare stoljećima, sakralne građevine, obrambene komplekse i sl. Nematerijalna baština predstavlja vještine, plesove, igre, svečanosti, folklorne običaje koji su se prenosili s generacije na generaciju. Kulturna baština svake zemlje zahtjeva zaštitu kako bi se sva dobra njegovala i očuvala za buduće naraštaje. U skladu s tim, 18. lipnja 1999. godine na snagu stupa Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na temelju Ustava Republike Hrvatske.

Grad Split je iznimno bogat kulturnom baštinom, što je dokaz duge povijesti koja je njegovana. Ono po čemu je grad danas iznimno poznat je Dioklecijanova palača koja je uvrštena na UNESCO-vu listu 1979. godine. Uz navedeno materijalno dobro, upisuju se u Registar sakralne građevine, trgovi, muzeji, arhivi, palače, ljetnikovci, tvrđave te kazališta. U nematerijalna dobra upisuju se suvremene kulturne produkcije i manifestacije. Kako ustanove zadužene za zaštitu i očuvanje baštine Splita obavljaju svoje djelatnosti, prikazano je kroz primjere novinskih članaka dostupnih na internetu. Naime, ono što se sa sigurnošću može utvrditi jest činjenica da ustanove ne drže do značaja kulturne baštine. Loša komunikacija i ne pridržavanje zakonskih regulativa zasigurno su temelj rada između stručnih ustanova, izvođača radova i stanovnika grada Splita. Navedeni primjeri baziraju se na devastacije stare jezgre grada Splita koje su počinjene zbog vlastitog interesa pojedinca. Poštivajući zakonsku regulativu, podignute su optužnice zbog kulturocida koje na kraju završe u korist optuženog. Kod ovakvih situacija, „mali“ čovjek jedini snosi odgovornost za svoja nedjela. Točna pozadina svake priče za svjesnu devastacije grada nikada neće biti javno objavljena. Jedino pozitivno u ovim člancima jest činjenica da su stanovnici stare gradske jezgre svaki put reagirali na počinjenu devastaciju, bez obzira na što se uredi stručnih ustanova zaduženih za zaštitu i očuvanje baštine nalaze u samoj jezgri. Grad Split ovim načinom zaštite kulturnih dobara neće uspjeti očuvati ono što su naši preci godinama njegovali, te uništavanjem povijesnog karaktera palače upitan je ostanak na UNESCO-ovoj listi svjetske kulturne baštine.

Sam kraj rada posvećen je interpretiranju i prikazivanju rezultata dobivenih anketnim upitnikom. Cilj je bio istražiti upoznatost stanovništva Republike Hrvatske o materijalnoj i nematerijalnoj kulturnoj baštini. Terminologija kulturne baštine nije baš shvaćen pojam. O kulturnoj baštini i njenoj zaštiti potrebno je više učiti mlađe generacije. Ako mladi nisu svjesni važnosti baštine i njenog značaja, onda ne možemo očekivati da ćemo kroz buduća desetljeća tu istu baštinu sačuvati. Ispitanici anketnog upitnika svjesni su činjenice da kulturna baština ima golemu ulogu u prepoznavanju identiteta Republike Hrvatske. U ovo današnje vrijeme kulturna baština je potrebna radi očuvanja vlastitog identiteta malobrojnog naroda koji se pronašao unutar mnogoljudne i kulturno moćne Europe. Unutar granica naše države, zaštitom i očuvanjem baštine bave se muzeji, galerije, te restauratorske ustanove. Svojim stalnim postavom u izložbenim prostorima i radionicama koje se nalaze iza kulisa, stručne osobe prilikom obavljanja svoje djelatnosti uvelike pridonose zaštiti i očuvanju naše kulture.

8. Literatura

(1) Jelinčić, D. A.: *Kultura u izlogu: kratki vodič za upravljanje kulturnim dobrima*, Zagreb, Menadarmedia, 2010.

(2) Anić, V.: *Rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb, Novi Liber, 1991.

(3) Marasović, T.: *Kulturna baština*, Split, Veleučilište, 2001.

(4) Šošić, T. M.: *Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2014.

(5) Cattaneo, M., Trifoni, J.: *Velika knjiga UNESCO-ove svjetske baštine*, Stanek, Varaždin, 2006.

(6) Ministarstvo kulture (2016): Nepokretna kulturna baština, Internet izvor: http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=27

(7) Mikulić, D.: *Međuodnos kulture i turizma u procesima urbane regeneracije*, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Split, 2012.

(8) Službene stranice grada Zagreba (2016): Spomenik kulture – kulturno dobro, Internet izvor: http://www.zagreb.hr/default.aspx?id=1852

(9) Vitez,Z.: *Blaga Hrvatske, UNESCO-Nematerijalna baština*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2017.

(10) Zakon o potvrđivanju konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, Narodne novine d.d., Zagreb, Internet izvor: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/full/2005_06_5_47.html

(11) Hebrang, A.: *Život i nestanak-Kratak pregled hrvatske povijesti*, Internet izvor: http://www.andrija-hebrang.com/povijest1.htm

(12) Internet izvor: http://www.lijepa-nasa.hr/pregled-povijesti.html

(13) Internet izvor: https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5220

(14) Internet izvor: https://www.camping.hr/hr/hrvatska/spomenici-unesco

(15) Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara., Narodne novine d.d., Zagreb, Internet izvor: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/271022.html

(16) Internet izvor: https://sites.google.com/site/spomeniciprimorskehrvatske/unesco-u-primorskoj-hrvatskoj/dioklecijanova-palaca-u-splitu

(17) Internet izvor: www.split.hr/lgs.axd?t=16&id=10275

(18) Internet izvor: https://visitsplit.com/hr/521/zlatna-vrata

(19) Tomljenović, R., Kunst, I., Hendija, Z., Boranić, S.: *Plan razvoja kulturnog turizma Splitsko-dalmatinske županije*, Institut za turizam, Zagreb, 2009.

(20) Internet izvor: https://www.mgst.net/povijest-muzeja/

(21) Internet izvor: http://www.armus.hr/muzej/povijest-muzeja/arheoloski-muzej-u-splitu

(22) Internet izvor: https://www.hpms.hr/index.php/muzej/povijest-muzeja

(23) Internet izvor: https://www.prirodoslovni.hr/PovjestMuzeja/Povijest.html

(24) Internet izvor: http://www.visitsplit.com/hr/527/katedrala-sv-duje

(25) Internet izvor: http://www.gkmm.hr/marulovim_stopama/dominikanski_samostan_sv_katarine.htm

(26) Internet izvor: http://gospapojisan.blogspot.hr/p/o-nama.html

(27) Internet izvor: http://www.split.hr/Default.aspx?sec=755

(28) Internet izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Dioklecijanova_pala%C4%8Da#Gradnja

(29) Internet izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Dioklecijanova_pala%C4%8Da#Arhitektura

(30) Kuko, S.: *Split – vodič kroz kulturu*, Grad Split, Split, 2015.

(31) Internet izvor: http://www.visitsplit.com/hr/525/vestibul

(32) Internet izvor: http://www.visitsplit.com/hr/528/peristil

(33) Tadinac, I.: *Sfinge iz Dioklecijanove palače u Splitu*, Split, 2010.

(34) Internet izvor: http://www.visitsplit.com/hr/514/prokurative

(35) Belamarić, J.: *Split – od carske palače do grada*, Grad Split, Split, 1998.

(36) Internet izvor: https://www.splitskifestival.hr/

(37) Narodne novine (1999) Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Zagreb, Narodne novine d.d., Internet izvor: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_69_1284.html

(38) Narodne novine (2020) Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Zagreb, Narodne novine d.d., Internet izvor: **https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara**

(39) PSD.: *GDJE SU UMJETNINE? Kulturni inspektori u Muzeju grada Splita*, Slobodna Dalmacija, 19.01.2011., https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/gdje-su-umjetnine-kulturni-inspektori-u-muzeju-grada-splita-122463

(40) D. M.: *Društvo prijatelja kulturne baštine na Visokom upravnom sudu srušilo PUP: Bez garaža u jezgri Splita*, Index.hr, 24.06.2014., https://www.index.hr/vijesti/clanak/Drustvo-prijatelja-kulturne-bastine-na-Visokom-

upravnom-sudu-srusilo-PUP-Bez-garaza-u-jezgri-Splita!/756266.aspx?fbclid=IwAR0x7uIk4Xbdxxsucb6qe4zPlfvqsQwFqbtbKBrXIf8Yjxga0GPQnN1-G0E

(41) PSD.: *Nezakonito iskopan arheološki materijal još nije ispitan-oštećeni su slojevi Dioklecijanove palače*, Slobodna Dalmacija, 25.07.2014., https://slobodnadalmacija.hr/split/ministarstvo-nezakonito-iskopan-arheoloski-materijal-jos-nije-ispitan-osteceni-su-slojevi-dioklecijanove-palace-241713?fbclid=IwAR2kuqux7z2RWPbDXA39PBzyfPphciKCoHC0Q3a89rRqxOmUx1e_GfpVJMA

(42) Miljuš, D.: *KAZNENA PRIJAVA ZA DEVASTACIJU PLOČA U BOSANSKOJ: Sve nadležne službe su u blizini, a nitko nije reagirao*, Dalmatinski portal, 20.04.2020., https://dalmatinskiportal.hr/vijesti/kaznena-prijava-za-devastaciju-ploca-u-bosanskoj--sve-nadlezne-sluzbe-su-u-blizini--a-nitko-nije-reagirao-/63608

(43) Perković, I.: *HLADAN TUŠ: Splitsko državno odvjetništvo odbacilo kaznenu prijavu za uništavanje kamena u Bosanskoj ulici*, Dalmacija danas, 04.07.2020., https://www.dalmacijadanas.hr/hladan-tus-splitsko-drzavno-odvjetnistvo-odbacilo-kaznenu-prijavu-za-unistavanje-kamena-u-bosanskoj-ulici/

(44) Perković, I: *NOVA DEVASTACIJA SPLITSKE STARE JEZGRE: Nakon Bosanske, pikamerom po kamenim pločama još jedne ulice uz palaču*, Dalmacija danas, 26.06.2020., https://www.dalmacijadanas.hr/nova-devastacija-splitske-stare-jezgre-nakon-bosanske-pikamerom-po-kamenim-plocama-jos-jedne-ulice-uz-palacu/

(45) Vidulić, S.*: Poznati solinski poduzetnik uhvaćen u prekršaju: inspektori zaustavili gradnju ho(s)tela u povijesnoj jezgri Splita*, Slobodna Dalmacija, 05.12.2017., https://slobodnadalmacija.hr/split/poznati-solinski-poduzetnik-uhvacen-u-prekrsaju-inspektori-zaustavili-gradnju-ho-s-tela-nbsp-u-povijesnoj-jezgri-splita-520379

(46) Pavičić, J: *Bedem Contarini-splitska Varšavska*, 14.04.2014., http://pogledaj.to/drugestvari/bedem-contarini-splitska-varsavska/

(47) Opće uredbe o zaštiti osobnih podataka: https://www.zakon.hr/z/1021/Op%C4%87a-uredba-o-za%C5%A1titi-podataka---Uredba-%28EU%29-2016-679

(48) Zakon o provedbi opće uredbe o zaštiti podataka: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_42_805.html

9. Sažetak

Zaštita kulturne baštine grada Splita

Ovim radom obuhvaćena je materijalna i nematerijalna kulturna baština Republike Hrvatske. Na početku rada ponajviše se objašnjava teorijski dio samog pojma baštine kroz zakonsku regulativu, a zatim njena podjela. Hrvatska zahvaljujući bogatoj povijesti , s obzirom na svoju teritorijalnu veličinu, posjeduje iznimno veliki broj kulturnih dobara, od kojih je čak 25 uvršteno na UNESCO-ov Popis svjetske baštine. Drugo poglavlje rada predstavlja kulturnu baštinu grada Splita te su pobliže opisani najistaknutiji primjeri materijalne (pokretne, nepokretne) i nematerijalne splitske baštine. Kulturna baština javno je dobro čovječanstva koje pripada svakom pojedincu i kao takva se mora zaštiti i očuvati. Trećim poglavljem definirana je pravna regulativa Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturne baštine. Kroz istaknute primjere u četvrtom poglavlju, ističe se angažman stručnih ustanova u svrhu zaštite kulturne baštine grada Splita. Posljednje poglavlje rada prikazuje rezultate provedenog anketnog upitnika koji je za cilj imao ispitati upoznatost stanovništva Republike Hrvatske o materijalnoj i nematerijalnoj kulturnoj baštini, te o poznavanju osnovnih pojmova istog.

Ključne riječi: kulturna baština, materijalna baština, nematerijalna baština, kulturna baština Republike Hrvatske, baština grada Splita, Zakon o zaštiti i očuvanju dobara

10. Abstract

Protection of the cultural heritage of city Split

This graduate thesis covers the tangible and intangible cultural heritage of the Republic of Croatia. At the beginning of the work, the theoretical part of the very concept of heritage is mostly explained through legislation, and then its division. Thanks to its rich history, Croatia, given its territorial size, has an extremely large number of cultural assets, of which as many as 25 are included in the UNESCO World Heritage List. The second chapter presents the cultural heritage of the city of Split and describes in more detail the most prominent examples of tangible (movable, immovable) and intangible Split heritage. Cultural heritage is a public good of humanity that belongs to every individual and as such must be protected and preserved. The third chapter defines the legal regulations of the Law on the Protection and Preservation of Cultural Heritage. Through the highlighted examples in the fourth chapter, the engagement of professional institutions for the purpose of protecting the cultural heritage of the city of Split is emphasized. The last chapter of the work presents the results of a survey questionnaire aimed at examining the knowledge of the population of the Republic of Croatia about tangible and intangible cultural heritage, and knowledge of the basic concepts of the same.

Keywords: cultural heritage, tangible heritage, intangible heritage, cultural heritage of the Republic of Croatia, heritage of the city of Split, Law on Protection and Preservation of Goods

11. Životopis

Osobni podaci:

Ime i prezima: Irma-Maria Vlahović

Datum rođenja. 17. listopada 1995.

Mjesto rođenja: Tübingen, Njemačka

Adresa: Put Sladinca 19, Ploče

Mobite: 092 179 2526

E-mail: irmamaria1710@gmail.com

Obrazovanj:

2002.-2010.: Osnovna škola Vladimira Nazora, Ploče

2010.-2014.: Srednja škola fra Andrije Kačića Miošića, Opća gimnazija, Ploče

2014.-2017.: Sveučilište u Dubrovniku, Odjel za umjetnost i restauraciju, Dubrovnik

Sveučilišna prvostupnica restauracije i konzervacije (s pohvalom), smjer: tekstil

2017.- 0000.: Sveučilišni odjel za forenzične znanosti, Forenzika i nacionalne sigurnosti, Split

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

12. Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Irma-Maria Vlahović, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom „Zaštita kulturne baštine grada Splita“ rezultat mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava.

Izjavljujem da nijedan dio ovog rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj mog rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Split, _____

Potpis studentice:_____